

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije

Ines Špoljarić

Javno i privatno u komediji o sluzi „dveh zgubljenih bratov“

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Zlata Šundalić

Osijek, 2016.

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Hrvatska svakodnevica i književnost 18. stoljeća.....	5
3. Tituš Brezovački	7
3. 1. Biografija.....	7
3. 2. Bibliografija.....	8
3. 3. Diogeneš ili sluga dveh zgubljenih bratov	10
4. Strukture svakodnevica u novovjekovnoj Europi i svijetu.....	12
4. 1. Hrana	12
4. 2. Piće	14
4. 3. Stanovanje, oruđe i kućanski predmeti	14
4. 4. Odijevanje.....	16
4. 5. Kultura, društveni položaji i odnosi među ljudima	17
5. Istraživanje svakodnevica u djelu	18
5. 1. Rezultati istraživanja	18
5. 2. Interpretacija rezultata	20
6. Zaključak.....	25
7. Literatura	
8. Prilog – Tablice s navodima iz djela i čestotnosti pojavljivanja struktura svakodnevica	

Sažetak:

Temeljni je predmet ovoga rada istražiti privatno i javno kroz svakodnevicu u komediji Tituša Brezovačkog „Diogeneš ili sluga dveh zgubljenih bratov“. Pozornost je usmjerena na istraživanje pet kategorija u komediji „Diogeneš“ koje otkrivaju prisutnost privatnog i javnog u djelu. Istražuje se njihova pojavnost i čestotnost pojavljivanja u djelu i to stoga da bi se moglo odgovoriti na pitanje koji su leksemi najčešći. Na taj se način želi opisati svakodnevica hrvatskog čovjeka u 18. stoljeću. Pronađeni motivi podijeljeni su u pet kategorija, a to su: hrana, piće, stanovanje, oruđa i kućanski predmeti, odijevanje te društveni položaj, zanimanja i odnosi među ljudima. Istražene strukture svakodnevice potkrijepljene su statističkim podacima. U prilogu su istražene strukture prikazane u tablicama iz kojih je vidljiv navod iz djela, a leksemi su podebljani. Također, prikazan je i ukupan broj navoda pojedine strukture u djelu. U drugoj tablici je prikazana čestotnost pojavljivanja pojedine strukture svakodnevice. U djelu je ukupno pronađeno 140 struktura svakodnevice. Na temelju toga se može zaključiti koja se kategorija, odnosno struktura najčešće pojavljuje. Najčešće se govori o društvenom položaju, o zanimanjima, o odnosima među likovima, o onom javnom u životu čovjeka (potvrđuju to leksemi gospon/gospodin, brat, kelner, sin i otac). Od hrane se najčešće spominje kruh i različite vrste mesa, a od pića vino i voda. Što se tiče stanovanja, oruđa i kućanskih predmeta najčešće se spominju leksemi hiža i vrata te glazbeni instrumenti, a od struktura odijevanja i mode izdvajaju se kapa i oprava, džep. Iz struktura koje se u djelu pojavljuju može se opisati svakodnevica ljudi 18. stoljeća, više njihov javni a manje privatni život.

Ključne riječi: Tituš Brezovački, Diogeneš, književnost 18. stoljeća, strukture svakodnevice, privatno, javno

1. Uvod

Tema je ovog završnoga rada analiza struktura svakodnevice u komediji „Diogeneš“ Tituša Brezovačkoga. U radu se donose podatci o prilikama u Hrvatskoj u 18. stoljeću, kao i o hrvatskoj književnosti 18. stoljeća. Nakon toga navodi se autorov životopis te se ističu i opisuju njegova najznačajnija književna djela.

Nadalje, strukture svakodnevice u djelu su istražene tako što su podijeljene u pet kategorija. U prvoj kategoriji nalaze se strukture svakodnevice koje se odnose na hranu, odnosno na sve vrste mesa, juhe, povrće, voće, slastice i sve tvari koje čovjek unosi u svoj organizam. Drugu kategoriju čine strukture svakodnevice koje se odnose na piće, odnosno sve tekućine koje čovjek konzumira da bi zadovoljio svoje tjelesne potrebe. U drugu kategoriju pripadaju sva alkoholna, bezalkoholna i podražajna pića. Trećoj kategoriji pripadaju strukture svakodnevice koje opisuju sve oblike stanovanja čovjeka, svi leksemi koji opisuju kuće i unutrašnjost prostorija te kućanski predmeti i oruđe koje je čovjek koristio kroz povijest. U četvrtu kategoriju ubrajaju se strukture svakodnevice koje opisuju odijevanje i modu, odnosno odjevne predmete koje tijelo štite od vanjskih utjecaja. Četvrtoj kategoriji pripadaju i svi modni dodatci i moda koju je čovjek pratio kroz povijest. Petu kategoriju čine strukture svakodnevice koje se odnose na društvene položaje ljudi u povijesti, zanimanja koja su bila prisutna te odnosi među ljudima i u obitelji.

Navedene su strukture istražene tako da su ispisane sintagme u kojima se istraživane strukture pojavljuju, a u zagradi je naveden broj stranice na kojoj se odnosni citat nalazi. U Prilogu su istražene strukture tablično prikazane. Naziv određene strukture svakodnevice je podebljan ukoliko se konkretno spominje u djelu. Također, uz to je donesen ukupan broj navoda u djelu. Druga tablica prikazuje čestotnost pojavljivanja određene strukture, odnosno strukture svakodnevice su prikazane redom od onih koje se pojavljuju najčešće do onih koje se pojavljuju najrjeđe. U djelu je pronađeno ukupno 140 struktura svakodnevice te se na temelju toga istraživanja može zaključiti koja kategorija, odnosno konkretno koja struktura se najčešće spominje.

Dakle, analizom struktura svakodnevice koje su podijeljene u pet kategorija donosi se zaključak o svakodnevici i načinu života ljudi u 18. stoljeću.

2. Hrvatska svakodnevnica i književnost 18. stoljeća

Što se tiče političkih prilika i okolnosti u kojima su se našli pojedini hrvatski krajevi u 18. stoljeću, Bogišić (1974: 293–295) navodi da se oslobađanjem Slavonije od Turaka stanje nije popravilo. Naime, Austrija nije htjela pripojiti područja hrvatskoga narodnog prostora Banskoj Hrvatskoj, već je formirala Vojnu krajinu, pretvarajući tako veliki dio Hrvatske u vojnički logor. Hrvati su ginuli za interese bečkoga carstva dok su austrijske vlasti u Slavoniji i užoj Hrvatskoj imale kolonijalan karakter. Stoga je narod živio u neznanju i siromaštvu, a književni život bio je ograničen na tanak sloj učenih i pismenih. Srednje škole u Slavoniji i užoj Hrvatskoj bile su u rukama redovnika (prvenstveno isusovaca, a zatim franjevac, pavlina i pijarista). Što se tiče mletačke Dalmacije¹ i turske Bosne, u 18. stoljeću nastavljalo se jednolično i pokorno životarenje. Jedini je Dubrovnik i dalje imao uvjete da živi i stvara u slobodi, ali i on je gubio snagu i dotrajavao.²

Nadalje, 18. stoljeće je stoljeće racionalizma i prosvijećenosti, prvenstveno učenosti i znanosti. Naime, gotovo svi tadašnji veliki europski pisci bavili su se i znanošću. Od 17. stoljeća najviše su se razvile matematičke znanosti, dajući svoj pečat tadašnjoj filozofiji (Kombol, 1945: 315; Bogišić, 1974: 295–296). Ipak, u našoj zemlji bez sveučilišta i učenih društava nije bilo sredina pogodnih za takvo opsežnije bavljenje znanošću. Stoga je kod nas više zanimanja bilo za proučavanje narodne prošlosti, političke i kulturne, nego za filozofiju i prirodne znanosti. Dakako, još dugo vremena glavni predstavnici učenosti bili su u prvom redu redovnici (Kombol, 1945: 316; Bogišić, 1974: 294). Nadalje, Kombol (1945: 321) naglašava da se u 18. stoljeću poklanjalo sve više pažnje i skupljanju književnopovijesne građe, dakako u tadašnjem obliku biografija pojedinih pisaca s bibliografijom njihovih djela. Također, Kombol (1945: 323) navodi da je za naše kulturno stanje značajno i to da je latinski kod nas još uvijek bio jezik znanosti, premda su u zapadnim književnostima narodni jezici stekli ravnopravnost i preuzeli mjesto latinskoga u znanosti i filozofiji. Naime, kod nas se to stanje osobito produžilo u sjevernim krajevima gdje je latinski bio ne samo jezik škole i znanosti, nego i jezik zakonodavstva i uprave.³

¹ Kombol (1945: 312) dodaje da je mletačka Dalmacija u 18. stoljeću sa svojim kulturno zamrlim gradovima i ekonomskom zaostalošću bila jedna od najzapuštenijih zemalja, ubijana mletačkim trgovačkim monopolom i primitivnim načinom gospodarenja.

² Prema Vodniku (1913: 302), u drugoj polovici 17. stoljeća u Dubrovniku više nema bogatstva iz 16. stoljeća. Naime, otkrićem Amerike otvarali su se novi putovi svjetskoj trgovini, pa je Atlantski ocean oteo važnost Sredozemnom moru, a time je svoju važnost izgubila i dubrovačka trgovina. Također, Turci su tražili sve veći danak od Dubrovčana, a pored svega potres iz 1667. godine Republiku je doveo gotovo na rub propasti.

³ Latinizam se u našem 18. stoljeću nije očitovao samo u znanosti, nego i u pjesništvu, najviše pod utjecajem obnovljenog klasicizma u Italiji, ali i naših domaćih predaja (Kombol, 1945: 324).

Prema Fališevac (2003: 79), 18. stoljeće prijelomno je stoljeće, kako u kulturi tako i u književnosti mnogih europskih zemalja. Prosvjetiteljske ideje iz Europe stizale su u naše krajeve mijenjajući književnu produkciju, status književnoga teksta, njegovu poetiku, kao i čitateljsku publiku. Svaka regija drugačije je prihvaćala nove koncepcije književnosti koje su dolazile iz Europe, što je rezultiralo pluralizmom književnosti toga razdoblja. Jelčić (2004: 115) također donosi da je 18. stoljeće u hrvatskoj književnosti prošlo u znaku stilskog pluralizma. Naime, u tome razdoblju interferirali su zakašnjeli stilovi koji su već odavno ocvali u europskim književnostima, a neki od njih su bili već prošlost i za hrvatsku književnost.

Fališevac (2003: 79–80) navodi da u cjelokupnom korpusu hrvatske književnosti 18. stoljeća stihovana epika zauzima vrlo važno mjesto te da je pripovijedanje u stihu najprošireniji tip diskursa hrvatske književnosti toga stoljeća. Dok su roman i pripovijetka u to doba cvali u europskim književnostima, u hrvatskoj književnosti 18. stoljeća prozna su djela vrlo rijetka. Razlog tomu najvjerojatnije je malobrojnost građanske čitateljske publike ili pak, u urbanim sredinama, činjenica da je hrvatska čitateljska publika bila bilingvalna, odnosno da je takve literarne vrste konzumirala na drugim jezicima (na jugu na talijanskom, na sjeveru na njemačkom jeziku). Epika u stihu u hrvatskoj književnosti 18. stoljeća obilježena je navedenim svjetonazorskim i stilskim pluralizmom. „Prilagođuje se svim postojećim poetičkim paradigmama, raznolikim temama, tradicionalno epskima, ali i onima dotada neuvriježenima i nepoznatima u pripovjednim tekstovima, raznim oblicima mišljenja, brojnim svjetonazorima, a upućena je u socijalnom pogledu sad elitnoj sad neobrazovanoj ili manje obrazovanoj publici.“ (Fališevac, 2003: 80)

Fališevac (2003: 81) zaključuje da su se u 18. stoljeću u naraciji dogodile brojne mijene. Sredinom stoljeća pretežiti dio epike se mijenja odmičući se sve više od barokne tematike i stila te se gradi na sastavnicama prosvjetiteljskih, ali i klasicističkih poetoloških programa. Stoga se može reći da je naracija u stihu najbolji pokazatelj značajnih promjena koje su zahvatile hrvatsku kulturu, i to ne samo s obzirom na poetičke i estetičke programe nego i s obzirom na svjetonazorske, ideološke, sociološke i filozofske koncepcije.

3. Tituš Brezovački

3. 1. Biografija

Tituš Brezovački rođen je 1757. godine u Zagrebu, a umro je nenadano 1805. godine također u Zagrebu (Frangeš, 1987: 433; Kombol, 1945: 392; Bogišić, 1974: 364; Ježić, 1993: 177; Georgijević, 1969: 282).

Georgijević (1969: 282–284), Bogišić (1974: 364–366) i Kombol (1945: 392) navode da je Brezovački rođen u građanskoj obitelji. Njegov otac Mihalj imao je u Zagrebu dvije kuće, a sam Brezovački spominje svoju „otčinsku kuću“ u kojoj je proveo djetinjstvo i prvu mladost. Osnovnu školu završio je u Zagrebu, a nižu gimnaziju u Varaždinu i Zagrebu. 1773. godine stupio je u pavlinski red te je bio u samostanu sv. Jelene, a 1775. godine postao je klerik. Od 1773. do 1779. godine studirao je teologiju u Lepoglavi, a potom je dvije godine proveo u Budimu. Od 1781. godine je profesor u gimnaziji u Varaždinu koju poslije isusovaca vode pavlini. Kad je ukinut pavlinski red, 1786. godine, Brezovački je postao njemački propovjednik u Varaždinu, zatim pomoćnik župnika u Križevcima, 1789. godine, a potom u selu Rakovcu blizu Križevaca, gdje ostaje do 1792. godine. Te godine odlazi u Zagreb gdje živi u teškim prilikama i zadužuje se, tako da crkvene vlasti upozoravaju gradski magistrat da tome „svećeniku rasipniku“ ljudi ne trebaju ništa dati.

Crkvena vlast smatra ga neurednim svećenikom i pripisuje mu neke osobine koje govore i o njegovim sklonostima, a to su da ne voli dugo nositi svećeničko odijelo, voli lutati po gradu, da crkvene funkcije obavlja previše brzo i površno, a voli ići i na kazališne predstave. Jednom prilikom je i prekoren radi hodanja u suviše svjetovnom odijelu. Imao je i parnica sa susjedima. Često je bio previše otvoren, slobodan, nagao i razdražljiv pa je imao sukoba više nego što je mogao izdržati. Vođen je i postupak da se Brezovački oglasi kao varalica, što je vjerojatno posljedica nesklonosti biskupa Vrhovca prema njemu.

Od 1794. do 1798. godine dobiva župu u Krapini, nakon toga je kraće vrijeme u Ruševu kraj Požege gdje je i naučio štokavski dijalekt. Krajem 1799. dobio je mjesto svećenika altarista u crkvi sv. Marka u Zagrebu. Iz jedne molbe od 18. ožujka 1800. vidljivo je da je slaba zdravlja, da je boravak u Zagrebu nužan radi liječenja, a osim toga otac mu je na samrti te mu je Tituš stoga pri ruci. Uskoro dobiva prebendu sv. Ivana kod župe sv. Marka, tako da mu se malo popravilo materijalno stanje, ali se ipak nije oslobodio dugova. Dugova je, dapače, bilo toliko da mu je magistrat oduzeo pravo da raspolaže prihodima vlastite prebende.

3. 2. Bibliografija

U 18. stoljeću u kajkavskoj književnosti nema svjetovnjaka koji bi se bavili književnim radom, već je sva književnost bila u rukama klera, prvenstveno pavlina i isusovaca. Pavlini su ostavili lijepu riznicu prosvjetnoga rada u daljnjem prosvjetnom životu, a upravo se Tituš Brezovački istaknuo kao najbolji kajkavski pisac u dopreporodno doba (Vodnik, 1913: 356, 358).

Georgijević (1969: 284) navodi da je Brezovački bio prigodni pjesnik i dramski pisac, ali radio je i na poeziji i to prvenstveno prigodno i u konvencionalnom stilu. Prema Kombolu (1945: 392–393), Bogišiću (1974: 366) i Ježiću (1993: 178), pisao je većinom latinske prigodnice i po njima se svrstava u naše posljednje latinske pjesnike. Među tim pojedinačno tiskanim prigodnicama samo su dvije hrvatske, „Uspominak“ iz 1804. i „Pisma baronu Juri Rožiću“ iz 1805. godine. Obje su pisane štokavskim desetercima s očitim ugledanjem u narodnu pjesmu i Kačića. Brezovački se javljao i kasnije političkim pjesmama prigodom važnih događaja.⁴ „Latinskim stihovima satirički se osvrnuo na politiku mađarskih i hrvatskih zastupnika u Saboru 1790., kajkavskima je očajavao nad sudbinom domovine kao da je čitao Štoosovu pjesmu „Kip domovine“, koja još nije bila ni napisana, a s dvije štokavske pjesme naslutio je i on budući zajednički književni jezik svih Hrvata.“ (Jelčić, 2004: 136) Iz njegova je pera vjerojatno i „Jeremijaš nad horvatskoga orsaga zrušenjem narekujući“, jednolična jadicovka nad pokvarenošću vremena kojoj je cenzura spriječila tiskanje. Kombol (1945: 393) zaključuje da nažalost njegovi hrvatski stihovi razočaravaju, i sve su te pjesme, pisane i onako za praktične svrhe jednoga vremena, samo svjedočanstva o gledanju na svijet Tituša Brezovačkoga.

Unatoč radu na poeziji, drama je Brezovačkomu bila trajna preokupacija te je književni ugled i zaslužno mjesto u književnosti stekao upravo svojim komedijama. Batušić (1978: 93–94) ističe da su komedije Tituša Brezovačkoga, unatoč svim nedostacima, književno i teatarski najbolje i najzrelije od svega što je u ono vrijeme u kajkavskom govoru napisano. Poslije njega počinje ne samo opadanje kvalitete, već i pravi zastoj te Brezovački kao komediograf nije imao punih 50 godina ni nasljednika ni sljedbenika. Batušić (1978: 96–98) nadalje postavlja pitanje kakav je bio njegov dodir s kazališnim zbivanjem i koliko mu je poznavanje teatra moglo biti od koristi i kao dramskom piscu. Svakako je Brezovački u isusovačkoj gimnaziji vidio niz predstava, a nije isključeno da je u nekoj od njih i sudjelovao. To je bio njegov prvi dodir s

⁴ Branio je hrvatsko plemstvo latinskom odom na borbu protiv Francuza („Ode inclytae nobilitati regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae“), udarajući u hrvatskoj pjesmi „Horvat Horvatom hrvatski govori“ na revolucionarne ideje francuske revolucije i pozivajući opet u latinskim stihovima („Ad ablegatos Croatiae ad diaetam anno 1805.“) hrvatske poslanike da rade kao dobri Hrvati (Kombol, 1945: 393).

teatrom. Možda je imao dodira i s pavlinskim školskim teatrom kada je stupio u pavlini red, no s teatrom je zasigurno imao više dodira za vrijeme studiranja u Budimu. Po povratku u Hrvatsku i u vrijeme svoga djelovanja kao nastavnik gimnazije u Varaždinu mogao je ondje vidjeti predstave njemačkih kazališnih družina koje su se pojavljivale. U razdoblju od 14 godina kada je djelovao u župama u Križevcima, Rakovcu, Krapini i Ruševu nije mogao imati mnogo kontakta s teatrom, ali kada se 1800. godine vratio u Zagreb, on postaje važan faktor u njegovu životu. Mogao je pohađati prigodne đачke diletantske predstave, a pogotovo predstave profesionalnih njemačkih družina.

Prva drama Tituša Brezovačkoga bila je „Sveti Aleksi“ ili „Sveti Aleksej“ (Georgijević, 1969: 284; Jelčić, 2004: 135; Bogišić, 1974: 366; Ježić, 1993: 177; Kombol, 1945: 394) dok Batušić (1978: 99) i Frangeš (1987: 433) spominju naziv „Sveti Alexi vu chetverom zpelyanyu napervo poztavlyen po Titussu Brezovachky, leto 1786. Vu Zagrebu. Pritizkano po Josefu Karolu Kotche.“. Povod za pisanje drame Brezovački je vjerojatno osjetio u Varaždinu, uočivši da među đacima te škole još uvijek živi tradicija da se na svršetku školske godine priredi predstava. To je tipična školska drama kakvu su gajili isusovci te je bez naročite književne i scenske vrijednosti. S tim je u skladu i to što se u drami pojavljuju ženska lica koja glume muškarci preodjeveni u žene. U drami je na šablonski način obrađena legenda o sinu rimskog senatora, Aleksiju, koji je na dan vjenčanja s Grkinjom Petronilom napustio roditeljski dom i nevjestu, pa se poslije 17 godina provedenih u pustinji vratio i sve do smrti živio kao prosjak pod stepenicama u roditeljskoj kući, a da ga nitko nije prepoznao. Jezik Tituša Brezovačkoga je u drami još pod utjecajem latinske sintakse, a drama je puna retorike.

Oko dva desetljeća kasnije, 1804. godine u Zagrebu, Brezovački je napisao svoju popularnu komediju „Matijaš Grabancijaš dijak“ (Georgijević, 1969: 284–285; Jelčić, 2004: 135; Bogišić, 1974: 367–369; Ježić, 1993: 177; Kombol, 1945:394). Batušić (1978: 99–100) i Frangeš (1987: 433) navode naziv „Mathias Grabantzias Diak. Vu trojem dogodu izpelyan po Titussu Brezovatsky prevendaru szv. Ivana, y igran vu kralyevzkom konviktu vu Zagrebu dana 12. szechna leto 1804. Vu Zagrebu pritizk, pri Jozefu Karolu Kotche.“. Drugo izdanje djela, 1821. godine, priredio je Toma Mikloušić, načinivši od tri čina četiri i izmijenivši neke izraze. Ponovno ga je po prvom izdanju objavio Branko Vodnik u „Građi IX“ (1922.) i Milan Ratković u „Djelima“ (1951.). Kao okvir ovoj komediji služi narodno vjerovanje u čarobnjačku moć đaka koji je svršio trinaestu školu, a može otkriti prošlost i budućnost. To je satira na prilike onoga doba u kojoj znatnu ulogu igra đak prosjak koji izvodi i čarolije. Uz sve to, „Grabancijaš“ je izvorno djelo s mnogo aluzija na suvremene prilike, a glavni junak nositelj je autorovih misli koje su odgojne svojom tendencijom, ali protivne suvremenom prosvjetiteljstvu.

3. 3. „Diogeneš ili sluga dveh zgubljenih bratov“

Treća drama Brezovačkog je igrokaz „Diogeneš ili sluga dveh zgubljenih bratov“ ili „Diogeneš ili sluga dveh zgubljenih bratov“ (Georgijević, 1969: 288; Jelčić, 2004: 135; Bogišić, 1974: 369; Ježić, 1993: 177; Kombol, 1945: 394). Batušić (1978: 100) i Frangeš (1987: 433) navode naziv komedije „Diogenesh ili szlúga dvéh zgublyeneh bratov. Veszeli igrokaz vu Peterom Zpelyivanyu po Tomášu Miklóushich P. Z. vu novem pogledu na mnogeh selyu na szvetlo dan. Vu Zagrebu. Pritizkan vu Novoszelszkoj Szlovarniczi, 1823.“.

Batušić (1978: 110) ističe da su kao i kod „Matijaša“, književni povjesničari tragali za stranim uzorom kojim se Brezovački mogao poslužiti pri pisanju djela, ali nisu došli do konkretnih rezultata. Svi uglavnom spominju citirani isusovački komad „Servus duobus dominis serviens“, ali ne mogu utvrditi ništa drugo no sličnost u naslovima. Vodnik je za motiv *Diogeneša* ustvrdio da je povlači od Plautovih „Menaechma“, preko talijanske renesansne komedije, Držićeva „Pjerina“, Shakespeareove „Komedije bludnja“ do Karla Goldonija i „I due gemelli veneziani“ te njegove komedije „Il servitore di due padroni“. Ipak, između navedenih djela ima više razlika nego sličnosti, stoga se preostaje odreći upućivanja na neku usko određenu temu koju bi Brezovački posudio iz strane književnosti, ali njegove se komediografske koncepcije ipak ne mogu smatrati sasvim izvornima.

Pitanje autorstva „Diogeneša“ bilo je sporno jer je Kukuljević u svojoj „Bibliografiji“ pod broj 1141. naveo to djelo kao Mikloušićevo i da je štampano prvi put 1813. godine. „Taj stenjevački plebanuš ima nekih zasluga u svom izdavačkom radu kao nakladnih hrvatskih igrokaza, kalendara i različnih praktičnih knjižica, jer se time bavio u to vrijeme, kad je u nas vladala potpuna stagnacija, ali on je trajno brkao – hotice ili nehotice – svoju funkciju izdavača s autorstvom...“ (Batušić, 1978: 100) Mnogo je teži Mikloušićev grijeh taj što je „Diogeneša“ samovoljno toliko izmijenio da je Vodnik, pronašavši 1925. godine u Sveučilišnoj knjižnici prijepis originala, izjavio da je Mikloušić osakaćivanjem uništio jedno odlično književno djelo i da ga ni sam autor više ne bi prepoznao. On je, naime, izbacio gotovo sve komične prizore, tako da je od djela ostala samo plačljiva fabula, koja je njegov najslabiji dio. Ipak, na poziv Šafařika da mu priopći popis svojih edicija, Mikloušić je naveo i priznao da je „Diogeneš“ djelo Tituša Brezovačkoga te iz svega toga proizlazi da je pitanje autorstva riješeno. Međutim, nije poznato kada je „Diogeneš“ napisan. Po tehničkoj dotjeranosti i znatnijoj scenskoj zrelosti može se pretpostaviti da je napisan tek nakon izvedbe „Matijaša“. Prema tome, „Diogeneš“ je mogao biti napisan, odnosno dovršen, ili poslije veljače 1804. ili u toku 1805. godine. U listopadu te godine

Brezovački je naglo umro, a da „Diogeneša“ nije vidio na pozornici (Batušić, 1978: 101; Georgijević, 1969: 288).

U osnovi samoga djela je naivno-sentimentalna i plačljiva radnja. Dvojica braće, Peter i Pavel Ljubimir, traže jedan drugoga. Peter je stariji 12 godina, bio je kod trgovca s kojim je putovao po svijetu i samo je jednom posjetio majku, ali tada Pavel nije bio kod kuće. Poslije se 20 godina nije javljao, a onda je pisao da mu je njegov trgovac na smrti ostavio imetak te će bratu slati izdržavanje, ali ovome se izgubio svaki trag. Pavel osim brata traži i svog sina kojega je poslije prve žene dao na odgoj nekom prijatelju, ali pred navalom neprijatelja oni su pobjegli na razne strane tako da im se izgubio svaki trag. Sada sva trojica žive u jednoj gostionici, ali pod krivim imenom. Peter je Hermenegild, Pavel je Ferdinand, a služi im kao sluga Diogeneš, kojem je pravo ime Jožef i koji je Ferdinandov sin. On je glavno lice i pokretač radnje, on prati radnju, sudjeluje u njoj i ne sluteći da je Pavelov sin. Osim njih tu se nalazi i lakomi konobar Anton Medobuz, nekadašnji sluga Martina Dobroslava, Ferdinandova prijatelja, kome je ovaj povjerio sina na odgoj. Ulogu Matijaša dijaka ovdje na neki način igra dijak Zmeknirp koji se pretvara u Ciganina, a potom u čarobnjaka i mužikaša. Kroz radnju prolazi i nekoliko lica koja se uglavnom prikazuju u negativnom svjetlu. To su kraljevski tolnačnik ili savjetnik Svetloglas, provizor ili upravitelj imanja Sebirad, trgovčić Šundibundi, veliki trgovac Pazarović, špekulant žitom i gulikoža, Pohabi, liječnik, brijač. Sve su to, vjerojatno, lica uzeta iz gradske, zagrebačke sredine, a oznake mjesta radnje nema. Za razliku od književne tradicije braća u komediji nisu blizanci, ne sliče jedan drugome te ih nitko u komediji i ne zamjenjuje, pa njihova uloga uopće nije komična. Glavna je književna i scenska uloga Diogeneša u posebnu zadatak koji mu je autor odredio. Dolazeći u dodir s raznim ljudima i zanimanjima, njegova otvorenost i komunikativnost služi kao mamac da se pred njim, a onda i pred gledateljima i čitateljima otkrije niz likova koji su nositelji raznih ljudskih mana. Ipak, glavna svrha njegova djelovanja je da svakomu od tih ljudi kaže istinu u lice i u tom smislu je on, kao i Matijaš, nositelj piščevih misli. Iako braća žive pod istim krovom, no pod krivim imenima, a razlog tomu je nepoznat, dakako da se na kraju ipak nađu i prepoznaju (Batušić, 1978: 109; Bogišić, 1974: 369; Georgijević, 1969: 288; Kombol, 1945: 395).

Batušić (1978: 113) i Bogišić (1974: 369) zaključuju da se ilustrativnim nizanjem nositelja ljudskih mana i karaktera Brezovački naslanja na „Matijaša“. Doveo je na scenu reprezentaciju negativnih i korumpiranih karaktera, varalica, lakovjernih i eksploatora. Dakle, u oba djela Brezovački uočava mnoga društvena zla, ali se pritom ipak nije usudio dirnuti u neke osnovne nepravde u društvenim odnosima i stvarne izvore zla već se morao zadovoljiti suvremenim racionalističko-prosvjetiteljskim kritiziranjem.

4. Strukture svakodnevice u novovjekovnoj Europi i svijetu

4. 1. Hrana

S 18. stoljećem u Kini i Europi slama se biološki Stari poredak. Za Staroga poretka sve vodi ka ravnoteži, i natalitet i mortalitet bliski su jedan drugome (Braudel, 1992: 64). Prema Braudelu (1992: 67–69), tijekom stoljeća glad je postala strukturom svakodnevnog života. U Europi se kukuruz, krumpir i ostale kulture uvode kasno i zbog toga glad neprestano posjećuje i pustoši kontinent i u njemu ostavlja praznine. Sela su ponekad patila i više od gradova, jer ona živeći u ovisnosti od trgovaca, za razliku od gradova koji su imali svoja skladišta, nisu posjedovala nikakve zalihe. „Reci mi što jedeš: otkrit ću ti tko si.“ (Sarti, 2006: 192) Čovjekova hrana bila je dokaz njegova društvenog položaja, civilizacije i kulture koja ga okružuje. Oni najsiromašniji jeli su kada bi pronašli nešto što bi stavili pod zub. No niti oni koji nisu zapali u bijedu nisu jeli nužno u točno određeno vrijeme. Sluge najnižeg položaja nisu marili je li podne ili ponoć već su jeli kada su bili gladni. Uzimanje jela u pravilnom ritmu smatralo se izrazom uljudnoga vladanja koje se suprotstavljalo neobuzdanom i divljem ponašanju (Sarti, 2006: 192).

Žito je prije svega bilo prisutno na Zapadu, ali i u dolinama sjeverne Kine po važnosti bilo je blisko prosu i sijeku. Prisutno je i u suhim dolinama Inda i gornjeg Gangesa, svuda oko Sredozemlja, u Egiptu, čak i u Etiopiji. Ruska kolonizacija prenijela je žito na istok, do Sibira. U Europi je postojalo žito različitih kvaliteta, prodavalo se srednje žito, malo žito, suražica, mješavina žita i neke druge žitarice, često raž (Braudel, 1992: 105–106). Braudel (1992: 135) ističe da kao što je bilo žita i žita, bilo je kruha i kruha. Bijeli kruh bio je kruh bolje kvalitete, načinjen od prosijanog brašna, no on je bio rijetkost, raskoš. Riža potječe iz južne Azije, a s njom se Europa upoznala zahvaljujući Arapima u Španjolskoj. Kao i žito, riža je bila vladajuća, tiranska biljka (Braudel, 1992: 146; Sarti, 2006: 204). Kukuruz je donio Kolumbo iz Amerike još na povratku sa svojeg prvog putovanja 1493. godine no unatoč njegovu ranom rasprostranjivanju, dugo je vremena ostao marginalan proizvod korišten kao stočna hrana (Sarti, 2006: 205). Nadalje, sol je bila dobro neophodno ljudima i životinjama. Najčešće je služila za usoljavanje mesa i ribe te je bila velik izvor bogaćenja država i trgovaca (Braudel, 1992: 218). Nije bilo raskoši niti na području sireva, jaja, mlijeka, maslaca. Sir, jeftina bjelančevina, jedno je od velikih narodnih jela u Europi, i bila je prava nesreća za svakog Europljanina kad je morao živjeti daleko od mogućnosti da se snabdije sirom. Mlijeko se u gradovima Zapada trošilo u jako velikim količinama dok je maslac bio ograničen na sjevernu Europu. Jaja su se, pak, često

upotrebljavala. Iako Europa nije bila obdarena ribom kao Kina ili Japan, ipak je bilo raznolikih izvora (Braudel, 1992: 218–224). U povijesti prehrane papar zauzima posebno mjesto. Europa je dugo pokazivala živu strast prema papru i začinima, cimetu, karanfiliću, muškatnom oraščiću, đumbiru. Kuharski priručnici dokazuju da je sve bilo zahvaćeno tom strašću za začinjanjem mesa, ribe, ušćerenog voća, juha i luksuznih pića. Šećerna trska potječe s bengalske obale, između delte Gangesa i Assama. Kao divlja biljka najprije je osvojila vrtove u kojima se dugo uzgajala zbog izvlačenja šećerne vodice, a zatim šećera koji se tada smatrao lijekom. Širenje šećerne trske ograničeno je na topla podneblja (Braudel, 1992: 230, 232, 235, 238). Prvotno se koristio u farmaciji, a zatim se od 16. stoljeća počeo širiti po stolovima kao luksuzan začin koji se dodaje svakome jelu. Strast za slatko-kiselim opast će tek tijekom 17. i 18. stoljeća (Sarti, 2006: 209).

Što se tiče stola, već se na prvi pogled lako razlučuju dvije strane: raskoš i bijeda, obilje i neimaština. U Europi ipak nije bilo istinske raskoši za stolom prije 15. ili 16. stoljeća. U tom pogledu, Zapad je kasnio za ostalim civilizacijama Staroga svijeta. Birana kuhinja pojavila se na Zapadu tek u 15. stoljeću u velikim talijanskim gradovima. Kuhale su se kobasice iz Bologne, jarebice, fazani, paunovi, torte iz Ferrare, pekmez od dunja, kolači od badema, venecijanske ribe i školjke, padovanski kruh itd. Francuska je postala zemlja dobrog jela, u kojoj će se izmišljati i skupljati dragocjeni recepti i usavršiti ponuda. Neumjerenost u mesu obilježje je Europe tog vremena. Posluživalo se u svim oblicima, hrpimice, *u piramidi*, na golemim pladnjevima (Braudel, 1992: 194–197). „Od 15. i 16. stoljeća, velika raskoš za stolom obilježje je svega nekoliko povlaštenih. Svojom pretjeranošću odnosi se na rijetka jela koja se obilno uživaju. Nakon njih, jede ih posluga, a ostaci, makar i škrti, prodaju se preprodavačima.“ (Braudel, 1992: 210)

Raskoš je i stol, posuđe, srebrnina, stolnjak, ubrusi, svjetlost svijeća, okvir sobe u kojoj se jede. Upotreba žlice postala je općenitom tek oko 16. stoljeća, kao i običaj da se postavljaju noževi, a prije toga uzvanici su donosili svoje. Maleni nož za kućansku uporabu donijeli su barbari osvajači. Velika viljuška s dva zuba služila je za služenje mesa uzvanicima, da se ono okreće u pećnici ili kuhinji, i ona je starija od pojedinačne viljuške. Ova potječe iz 16. stoljeća i širila se veoma sporo polazeći iz Venecije i, općenito, iz Italije (Braudel, 1992: 213–214; Sarti, 2006: 173–174). Sarti (2006: 176) navodi da se od 16. stoljeća u profinjenijem društvu javljala tendencija da se svakom uzvaniku daju tanjur, čaša, žlica i nož (dok se vilica rasprostranjuje nešto kasnije) te jedan ili više ubrusa koje su sluge često mijenjale tijekom gozbe. Nasuprot tome, siromašne obitelji koje nisu poznavale luksuz pribora za jelo često su posjedovale samo jedan stolni nož i jednu vilicu.

4. 2. Piće

Pića su oduvijek imala ulogu opijanja, bijega. Tijekom stoljeća alkoholizam nije prestajao rasti u Europi. Pridružili su mu se i ostali egzotični opojni napitci: čaj, kava, duhan u svim svojim oblicima. Vodom se nije raspolagalo uvijek po želji, stoga se valjalo zadovoljiti onom koja je na dohvat ruke: kišnicom, riječnom, izvorskom, iz cisterne, bunara i sl. (Braudel, 1992: 240). Prema Braudelu (1992: 244–245) vino je uključivalo cijelu Europu, no kad se radi o proizvodnji, samo određeni dio Europe, a to su mediteranske zemlje. Prema jugu i istoku Europe, pak, nailazilo je na prepreku islama. Također, vino je postalo jeftina hrana, i to uglavnom vino loše kvalitete. Cijena mu je čak relativno padala svaki put kad bi žito postalo odviše skupo. Osobito su ga cijenili viši slojevi čitavog kontinenta. Sarti (2006: 211) i Braudel (1992: 251) navode da je pivo prevladavalo u sjevernoj i istočnoj Europi, no konzumiralo se i na Iberskom poluotoku. Oдавно je bilo poznato u Babilonu i u Egiptu. Da bi se ono proizvelo, varila se pšenica, zob, raž, proso ili ječam. Danas pivari dodaju proklijalom ječmu hmelja i riže, ali nekada se ukus poboljšavao makom, gljivama, mirodijama, medom, šećerom, listom lovora. U isto vrijeme kad i alkohol, Europa otkriva tri nova podražajna i okretna pića: kavu, čaj i čokoladu. Sva tri preuzeta su iz zemalja s drugih kontinenata: kava je arapska, čaj kineski, a čokolada meksička (Braudel, 1992: 263).

4. 3. Stanovanje, oruđe i kućanski predmeti

Braudel (1992: 283–288) navodi da je nedostatak kamena i drva razlog zbog kojeg su u Perziji bili prisiljeni graditi kuće od zemlje. Za kamen, koji je predstavljao raskoš, trebalo je platiti cijenu. Opeku i kamen miješali su već rimski i bizantski zidari, a redovito turski i kineski. Upotrebljavali su i drvo i kamen ili su kamen čuvali samo za kuće vladara. U kombinaciji s glinom ili nepečenom opekom, ili pak bez njih, drvo je prevladavalo ondje gdje su mu na ruku išle geografija i tradicija. Ondje pak gdje nije bilo dovoljno drva i gdje je ono predstavljalo raskoš, jedini su izvor bile zemlja, glina i slama. Sarti (2006: 105) ističe je vrlo često u kućama srednjega vijeka pod bio od nabijene zemlje, ponekad posut pijeskom ili slamom, a bile su pravokutnog oblika i često bez prozora. Sastojale su se od jedne ili dvije prostorije i imale su srednje ognjište, no tijekom novoga vijeka takve nastambe potpuno su se napuštale ili prenamijenile za nestambenu upotrebu (kao štale, spremišta, odlagališta). Što se tiče stanovanja u gradu, sobe koje su obično bile vlasništvo trgovaca ili vlasuljara, bile su prljave, pune buha te su

služile kao skloništa javnim ženama, kriminalcima, strancima te siromašnim mladim ljudima tek pristiglim iz provincije. Kuće su obično bile tijesne, uske i visoke te što je bio viši kat na kojem se stanovalo, to je gori društveni položaj obitelji. Često su gospodari živjeli u istoj kući sa svojim radnicima. Naime, u prizemlju se nalazila radionica, gore je stanovao gazda, a na najvišem katu radnici. Također, s jedne strane kuće bio je stan, mjesto u kojem se jede, spava ili podižu djeca, a s druge strane bila je kuća u kojoj se radi (Braudel, 1992: 296–297). Na taj način odvajala se javna od privatne sfere pojedine obitelji.

Nadalje, na Zapadu i seoska i gradska sirotinja živjela je u gotovo potpunoj bijedi. Pokućstvo i nisu imali, bar ne prije 18. stoljeća, kad se počinje širiti elementarna raskoš. Grijanja nije bilo, za osnovno se moralo pobrinuti sunce (Braudel, 1992: 300). U odnosu na Kinu i ostali svijet originalnost zapadne civilizacije s obzirom na pokućstvo i unutrašnje uređenje svakako je u njenoj sklonosti promjenama, koju Kina nikad nije upoznala. Jedna nastamba uvijek se sastojala od četiri zida, stropa, poda, jednog ili više prozora te jednih ili više vrata. Tlo u prizemlju dugo je bilo od nabijene zemlje, zatim popločeno ili taracano. I na starim minijaturama opločenje je često bilo raskošno. Strop se dugo vremena nazivao podom. On je bio tek parket tavana ili gornjeg kata sa svojim držačima od greda i balvana. Tek u 18. stoljeću počinje moda svijetlih stropova. Sve do 17. stoljeća vrata su bila uska, otvarala su se prema unutra omogućavajući prolaz samo jednoj osobi. Velika dvostruka vrata dolaze kasnije, dok je prozor običan kapak od punog drva (Braudel, 1992: 312–316). Prema Sarti (2006: 109), prozori su bili luksuz koji si nisu svi mogli priuštiti. Tijekom novoga vijeka stakleni prozori proširili su se s crkava i najbogatijih palača i na obične kuće, dodani su drvenim kopcima, a tamo gdje ih je bilo zamijenili su prozore od uljanog papira. U imućnijim kućama krevet se često nalazio u središtu sobe. U kućama srednje klase nesumnjivo je bio najskuplji predmet. U 18. stoljeću barem je glavni krevet u kući imao zastore koji su pomagali u sklanjanju od propuha i stvaranju zaštićenog prostora dok je u prethodnim razdobljima većina stanovništva spavala na slamnatim ležajevima postavljenim na jednostavne drvene podloge, prostirke ili škrinje (Sarti, 2006: 139). Nadalje, Sarti (2006: 143–146) navodi da je u 18. stoljeću stolovima i stolicama bio opskrbljen malen broj domova, premda je njihov broj bio u porastu. Rasprostranjivali su se naslonjači i sofe. Poluporculan, staklo, majolika, zemljani materijali zamijenili su drvo i kositar te dijelom i bakar. U nekim slučajevima do obogaćivanja kućanskih interijera došlo je zahvaljujući povećanju broja profinjenih predmeta i pojavi predmeta vezanih uz nove oblike potrošnje, kao što su skupocjeni servisi za čaj ili kavu, srebrne posude za čokoladu i šećer. Prema Braudelu (1992: 317–318), kamin naslonjen na zid pojavljuje se tek negdje oko 12. stoljeća. Dotad se okruglo centralno ognjište ograničavalo na kuhinju. Kuhalo se na ognjištu ispred vatre iskorištavajući blizinu vatre

ili žeravicu kojom se pokrивao poklopac željeznih lonaca. U bogatim kućama kamin je postao važan ukrasni element zajedničke prostorije gdje je postavljen. Zahvaljujući tome prostorije više nisu bile tako zadimljene. Puno racionalnije iskorištavanje topline omogućila je pojava peći koje su ponekad bile postavljene između dviju prostorija te tako omogućavale da se obje istovremeno griju. Oko njih su često bile postavljene klupe na kojima se moglo sjediti ili spavati na toplom (Sarti, 2006: 108).

4. 4. Odijevanje

Što se tiče odjeće i mode, u Europi je lijepa odjeća bila ona blagdanska i često su je djeca nasljeđivala od roditelja. Svakodnevna radna odjeća bila je otrcana i mijenjala se još manje od svečane. I bogati i siromašni spavali su goli u krevetima. Seljaci su bili odjeveni u crno obojeno platno koje im je dosežalo do koljena, ali noge i stopala su im bili goli ili obuveni u običan đon koji je pridržavala kožna traka zavijena oko noge. Španjolsku suzdržljivost, tamna sukna, uske prsluke, napuhnete hlače, kratke ogrtače, vrlo visoke okovratnike obrubljene nabranom ogrlicom zamijenila je raskošna renesansna talijanska odjeća, široki rukavi, mreže za kosu i zlatni i srebrni vezovi te žive boje (Braudel, 1992: 332-340).

Moda se ne odnosi samo na odjeću. Moda je i način hodanja, ali i pozdravljanja, ona je i njega tijela, lica i kose. Čistoća tijela nije na visini u svim epohama i kod svih ljudi. Tek u drugoj polovici 18. stoljeća uspostavio se običaj da muškarci umjesto običnih dvostrukih gaća nose donje gaće koje se mijenjaju svali dan i održavaju čistoću. Nedostatak sapuna predstavljao je problem i on je bio razlog visokog mortaliteta djece. Kokete su bez problema provodile pet do šest sati u dotjerivanju u rukama posluge ili frizera. Kosa im je bila uređena u tako visokim slojevima da su oči izgledale kao da su se našle na sredini tijela. Puderu su se nanosili velikodušno, a mirisi su bili brojni: esencija ljubičice, ruže, jasmína, ljiljana, perunike, đurđice itd. (Braudel, 1992: 351–353). Nadalje, Sarti (2006: 227) navodi da je rasprostranjivanje donjeg rublja bilo povezano i s poimanjem higijene tijela koje se nametalo počevši od 16. stoljeća. Vjerovalo se da rublje upija prljavštinu i nečistoću epiderme, stoga se smatralo da je dobro često se presvlačiti kako bi se uklonila prljavština. Srednjovjekovni dokumenti pokazuju da su gaće uglavnom bile muška povlastica, možda stoga što ih se brkalo s hlačama. Od 14. i 15. stoljeća muška i ženska odjeća sve se više razlikovala. Muškarci više nisu nosili široku, dugu i naboranu odjeću. Suknje i duge haljine postale su gotovo isključivo ženska odjeća, dok su muškarci nosili hlače i pršnjak. Hlače su postale simbolom muške superiornosti (Sarti, 2006: 236-237).

4. 5. Kultura, društveni položaji i odnosi među ljudima

Burke (1991: 193–194) navodi da je u Europi između 1500. i 1800. godine bilo brojnih gospodarskih, društvenih i političkih promjena te su one, dakako, imale posljedice u kulturi. Neke od tih promjena su porast stanovništva, porast cijena hrane te industrijska revolucija koju je pratila komunikacijska revolucija. U vezi s tim mijenjao se i položaj seljaka, i to uglavnom u 18. stoljeću. I seljaci su u to vrijeme imali kositreno posuđe u kuhinjskome ormaru, tri ili četiri kreveta s perinama, srebrnu soljenku, vinski vrč, dvanaestak žlica, zidni sat, zastor, ogledalo, finu keramiku i ostalo. Nadalje, prema Burkeu (1991: 197–207), najočitiji primjer komercijalizacije narodne kulture u 18. stoljeću je poplava tiskanih knjiga. 1800. godine bilo je znatno više ljudi koji su znali čitati nego 1500. godine, obrtnici su bili općenito pismeniji nego seljaci, muškarci negoli žene, protestanti nego katolici i Zapadnoeuroljani negoli Istočnoeuroljani. Došlo je i do porasta pismenosti te su se stvorile veće mogućnosti za obrazovanje. Isto tako, običan narod postao je svjesniji ključnih političkih pitanja, a tome je pridonio novi medij koji je izražavao ili oblikovao političke stavove – novine. U to vrijeme odvijaju se građanski ratovi, tridesetogodišnji rat, Francuska revolucija te slike ratova sve više postaju dijelom svakodnevnoga života ljudi.

Dok je oko 1500. godine narodna kultura bila kultura svih, oko 1800. godine u većem dijelu Europe svećenstvo, plemstvo, trgovci, ljudi slobodnih zvanja i njihove žene prepuštaju narodnu kulturu nižim slojevima. Simptom toga udaljavanja je promjena značenja pojma *narod* koji se sve češće upotrebljavao u smislu „običan puk“. Primjerice, starinskoga seoskog svećenika zamijenio je moderni svećenik, bolje obrazovan, s višim društvenim položajem. Plemići su počeli usvajati finije manire i nov stil ponašanja oblikovan prema knjigama o lijepom ponašanju, učili su govoriti i pisati ispravno te izbjegavati dijalektalne riječi koje su upotrebljavali obrtnici i seljaci. Više klase nisu odbacivale samo jezik običnoga puka, već i njihovu cijelu kulturu, stavove prema narodnoj medicini, proricanju, vješticama i čarobnjaštvu (Burke, 1991: 212–214). Burke (1991: 219) zaključuje da se u različitim dijelovima Europe uzmak iz narodne kulture događao različitom brzinom. Zacijelo se učena kultura brzo mijenjala između 1500. i 1800. godine u doba renesanse, reformacije i protureformacije, znanstvene revolucije i prosvjetiteljstva. Europska narodna kultura u to vrijeme nipošto nije bila statična, ali nije se, s druge strane, ni mogla mijenjati tako brzo. Sve promjene koje su se dogodile nisu bile dostatne da spriječe sve veći jaz između dvije kulture, usmene i narodne.

5. Istraživanje svakodnevice u djelu

U igrokazu „Diogeneš ili sluga dveh zgubljenih bratov“ istražena je hrvatska svakodnevica 18. stoljeća i to u odnosu na sljedeće sastavnice: hrana, piće, stanovanje, odijevanje te društveni položaj, zanimanja i odnosi među ljudima. Provedeno istraživanje potvrđuju sljedeći podatci, koji svoju statističku potvrdu imaju u prilogu *Rezultati istraživanja*:

5. 1. Rezultati istraživanja

Hrana: **torta** (146); **pečenka** (146); (182); (185); (185); (185); (185); (188); (188); (188); (190); (191); **govedina** (147); (187); **meso** (149); (149); (149); (149); (150); (173); (190); **juha** (149); (149); (149); (149); (149); (149); (173); (197); **kruh** (149); (149); (152); (156); (160); (163); (173); (176); (176); (176); (182); (185); (185); (185); (185); (185); (188); (188); (190); (190); (191); (202); (202); (215); **marcipan** (150); **mast** (150); **krumpir** (156); **sir** (156); **luk** (156); **patka** (156); (158); **riba** (156); **slanina** (159); (159); (159); (160); (176); **teletina** (185); **brašno** (212); **orah** (212), **jaja** (177); **maslo** (177); **kopun** (177), **peršin** (187); **hren** (187); **limun** (197); **bob** (213).

Piće: **vino** (146); (156); (157); (157); (157); (157); (157); (157); (157); (158); (158); (158); (176); (182); (184); (184); (184); (184); (184); (184); (187); (188); (188); (188); (190); (190); (190); (191); (220); **kava** (156); **rozoliš** (156); **šljivovica** (156); **punč** (156); **voda** (158); (171); (215); **napitak** (162); (184).

Stanovanje, oruđe i kućanski predmeti: **kuća** (145); (145); (145); (146); (147); (148); (149); (149); (149); (154); (154); (156); (156); (156); (158); (159); (165); (168); (168); (169); (170); (171); (172); (175); (175); (178); (182); (196); (200); (201); (203); (207); (220); **ključ** (145); (145); (153); **kuhinja** (145); (145); (146); (148); **vrata** (145); (153); (153); (153); (164); (164); (164); (164); (165); (174); (192); (192); (192); (212); **pošta** (144); (144); (146); (167); (190); (199); (205); **imanje** (145); (151); (155); (159); **štagalj** (156); **škola** (159); (167); **prag** (165); **ormar** (170); (202); **postelja** (189); **stol** (160); (195); **zastor** (195); **krov** (199); (219); **pivnica** (157); (158); **krčma** (215); **oštarija** (147); (155); (177); **palica** (164); (165); (186); (200); (214); (219); (219); **vilica** (153); **nož** (153), **lokot** (170); **željezna lopata** (187); **krušna lopata** (190); **lopata** (191); **gusle** (208); **bajs** (207); (208); (208); (208); (209); (209); (209); (209); (213); (213); (220); **struna** (207); (208); (208); (208); (209); (209); (209); (209); (213); (213); **svijeća** (144); (144); **knjiga** (145); (162); **uzde** (148); **ostruge** (148); (153); **lonac**

(150); **vrt** (156); **trgovina** (168); (168); (214); **selo** (168); **zid** (170); **postelja** (189); **oblok** (194); **šaraf** (210); **posuda** (220).

Odijevanje: **čizme** (145); (153); (154); (154); (159); (175); (175); **oprava** (150); (150); (151); (155); (155); (195); (195); (196); (196); (196); (197); **znamenje** (151); (153); (173); **džep** (153); (153); (161); (162); (162); (170); (171); (195); (195); (196); (197); (200); (200); (201); (205); (205); (206); (207); (214); **halja** (173); **kapa** (184); (185); (185); (185); (185); (190); (190); (190); (190); (190); (191); (207); (209); (212); (214); **torba** (145); (207); (208); (208); (211); (213); (214); (215); **škrljak** (184); (184); (184); (214); (214); (215); (219); (219); **škornje** (202); (203); **hlače** (202); **brkovi** (217); (220).

Društveni položaji, zanimanja i odnosi među ljudima: **prijatelj** (146); (146); (146); (146); (147); (147); (147); (154); (159); (162); (162); (163); (167); (168); (168); (168); (168); (174); (182); (198); (195); (200); (205); (214); (217); (217); (217); (219); (220); (220); (220); (220); **mesar** (147); (147); (147); (147); (147); **pajdaš** (147); (147); **kelner** (148); (148); (148); (150); (162); (162); (165); (169); (171); (171); (175); (175); (183); (184); (184); (184); (184); (185); (189); (189); (189); (190); (190); (197); (207); (208); (209); (210); (220); **maćeha** (147); **dijete/djeca** (147); (149); (149); (160); (167); (167); (200); (202); **sin** (147); (147); (148); (148); (148); (154); (167); (167); (168); (168); (168); (168); (168); (168); (174); (198); (198); (205); (211); (219); (220); (220); (220); (220); (220); (220); (220); **oštarijaš** (150); (177); (177); (210); (213); **sluga** (148); (150); (150); (151); (151); (152); (152); (154); (155); (155); (155); (156); (175); (175); (203); (203); (203); (204); (214); (217); (218); (220); (220); (220); (220); **gospon/gospodin** (144); (144); (144); (145); (145); (145); (145); (145); (146); (146); (147); (147); (148); (149); (150); (150); (150); (150); (151); (151); (151); (152); (153); (153); (154); (154); (154); (154); (155); (155); (156); (157); (157); (157); (157); (158); (158); (158); (158); (158); (159); (159); (160); (164); (165); (165); (165); (166); (167); (167); (169); (169); (169); (171); (171); (172); (172); (172); (172); (172); (172); (173); (173); (175); (175); (175); (175); (177); (178); (179); (186); (188); (189); (195); (195); (195); (195); (195); (195); (195); (195); (198); (200); (200); (201); (202); (203); (203); (205); (206); (207); (211); (211); (212); (212); (214); (214); (215); (215); (215); (215); (215); (215); (216); (216); (216); (216); (217); (217); (218); (218); (218); (218); (218); (219); (219); (219); (219); (220); **tolnačnik kraljevski** (151); (151); (153); (195); (195); (205); **ravnatelj** (151); (151); **zapovjednik** (151); (151); (153); (184); **vojnici** (151); **šekretar** (151); (151); (151); (152); **kralj** (152); **pomoćnik** (152); **brat** (146); (146); (154); (154); (154); (154); (162); (162); (163); (164); (167); (167); (174); (174); (182); (192); (195); (195); (195); (196); (196); (196); (196); (197); (197); (197); (197); (197); (197); (198); (198); (198); (198); (199); (199); (199); (199); (199); (199); (199); (199); (200);

(200); (200); (201); (201); (201); (201); (201); (205); (205); (205); (206); (206); (206); (207); (207); (214); (214); (219); (219); (219); (220); (220); (220); **gospodar** (155); (155); (156); (157); (157); (166); **provizor** (156); (156); **grof** (156); **kmet** (157); (158); (176); **trgovac** (157); (157); (157); (157); (167); (167); (175); (178); (178); **špan** (158); (159); **oficir** (159); (160); **žena** (148); (149); (149); (150); (160); (162); (162); (167); (175); (197); (202); (207), **družina** (160); (202); **bubnjar** (162); **kuharica** (162); (212); (212); (220); **dijak** (163); (164); (165); (166); **novinar** (166); (182); **poštar** (167); **majka** (147); (167); (167); (199); (199); **ortak** (168); (172); **susjed** (174); **muž** (177); **vračitelj** (178); (178); (178); (178); (179); (179); (179); (179); (179); (179); (179); (179); (179); (180); (180); (180); (181); (181); (181); (181); (181); (182); (182); (183); **udovica** (179); (179); **neprijatelj** (148); (182); (193); (220); **apotekar** (182); **otac** (148); (199); (205); (211); (211); (216); (216); (216); (217); (218); (218); (218); (218); (219); (219); (219); (219); (219); (219); (220); (220); (220); **mužikaš** (207); (208); (209); (210); (212); (213); (213), **gost** (146); (150); (220); **othranitelj** (148); (148); **gospa** (148); (167); (168); **tovarušica** (148); **cigan** (148); (149); (165); (165); (169); (169); (169); (170); (171); (171); (171); (172); (172); (172); (173); (173); (188); (190); (212); (213); (213); (213); **rodbina** (150); **siromah** (152); (165); (170); (173); (173); (174); (175); (188); (189); (189); (191); (191); (202); **flundra** (155); **bogataš** (157); **tat** (169); (170); **židov** (171); **barber** (175); (182); (189); (189); (197); (197); (204); (217); **betežnik** (178); (178); (178); (178); (179); (179); (179); (179); (179); (179); (180); (180); (180); (180); (180); (180); (180); (180); (180); (180); (181); (181); (181); (181); (181); (181); (181); (181); (182); (182); (182); (182); (189); (189); (190); (197); (197); (200); (202); (202); (202); (202); (203); (203); (207); (212); (216); **coprnjak** (184); **dekla** (187); (187); (191); (194); **meštar** (202).

5. 2. Interpretacija rezultata

Iz navedenih rezultata istraživanja svakodnevice u djelu, mogu se izdvojiti leksemi koji se najčešće pojavljuju u pojedinim kategorijama. Zajedno sa svim ostalim pojmovima može se dočarati svakodnevica i život ljudi u 18. stoljeću te određeni njihovi pojavnici oblici.

Kao što je već spomenuto u radu, *kruh* je bio jedna od najraširenijih namirnica te hrana i bogatih i siromašnih ljudi. I u djelu se pojavljuje najčešće, 24 puta, te se može zaključiti da je likovima bio najčešća prehrambena namirnica. *Kruh*, *pečenka*, *juha* i *meso* spominju se kod obroka, primjerice kad konobar pojede Diogenešu meso iz juhe. „Hi, hi, hi! Ovomu sem dobro

nadrobil vu **juhu**; bude si mislil: kam je **meso**, da je sama **juha** ostala?“, „On se pak celi dan lenjari, anda mu je dosta da mu se **kruh** vu **juhu** nadrobi.“ (Brezovački, 1973: 149) Nadalje, od *mesa* se 11 puta spominje *pečenka*, pet puta *slanina*, dva puta *govedina* te jednom *teletina*, *patka* i *kopun*, dakle jedu se razne vrste mesa, od mesa sitne i krupne stoke do mesa domaćih životinja, a jednom se spominje i *riba*. Čestim spominjanjem mesa u djelu može se opravdati tvrdnja da je Europa 18. stoljeća bila uistinu mesožderska. Likovi u djelu *tortama* i *marcipanima* mogu zasladiti svoju prehranu, obogatiti ju povrćem kao što je *krumpir*, *luk*, *peršin*, *hren* i *bob* te voćem, *orahom* i *limunom*. Iz rezultata je, dakle, vidljivo da je prehrana dosta bogata te da su ljudima bile poznate i dostupne različite vrste hrane.

Od pića se, očekivano, najčešće pojavljuje *vino*, 29 puta. Tvrdnji da je vino bilo jako rasprostranjeno diljem Europe doprinosi i ovo djelo, bilo to kvalitetno vino ili ono loše kvalitete. Ono se u djelu pojavljuje kada pojedinci zaista žele piti vino „...vse posude z **vinom** napuni...“, ali i kada ga pojedini likovi samo spominju u svojoj priči, primjerice kada Diogeneš razgovara sa Sebiradom o plaći i raskoši. „Ovak na leto okolu 60 veder **vina** na zapunjavanje potrošenoga gosponu zaračunate.“ (Brezovački, 1973: 158) *Voda* se spominje tri puta, također i u prenesenom značenju: „Vezda je **voda** na mojem melinu.“ (Brezovački, 1973: 171), ali se pronalazi i primjer: „...z šakum **vodu** zajmem i žeđu vtažim.“ (Brezovački, 1973: 215) Iako je voda uz vino bila najrasprostranjenije piće, ovo djelo to ne potvrđuje budući da se voda ne spominje često. Ipak se može zaključiti da su ju svi pili često budući da je tada ljudima uglavnom bila dostupna. Nadalje, ljudi su poznavali i žestoka i podražajna pića. U djelu se spominju *kava*, *rozoliš*, *šljivovica* i *punč*. Žestoka pića sve su se više rasprostranjivala u 18. stoljeću te je iz djela vidljivo da su tada već došla i u naše krajeve. Navedena pića se pojavljuju kada Sebirad govori o svom raskošnom životu. „Staro vino najbolše, vsaki dan dva puta **kava**, **rozoliš**, **slivovica**, večer vekšinum **punč**, toga nikad ne menjka.“ (Brezovački, 1973: 156) Iz toga je vidljivo da su to pića koja, za razliku od vina i vode, nisu bila dostupna svima i bila su znak života na visokoj nozi.

Što se tiče stanovanja, oruđa i kućanskih predmeta, najčešće se pojavljuje sam leksem *kuća*, odnosno *hiža*, 31 put. Kuća nije posebno opisana te nema saznanja kakva je ona bila konkretno u djelu te ju se zbog toga ne može usporediti s kućama koje opisuju Braudel i Sarti. Ipak, zna se da glavni likovi stanuju u svratištu, odnosno gostionici, stoga to vjerojatno nije bila tipična obiteljska kuća. „Zamišljen odide vu svoju **hižu**“, „Odide vu Ferdinandovu **hižu**...“ (Brezovački, 1973: 154). Leksem *kuća* se, dakle, pojavljuje u neprenesenom značenju kao nastamba u kojoj čovjek živi te se najčešće vezuje uz odlaske u Ferdinandovu ili Diogenešovu kuću te Diogeneševo čuvanje kuće. Sukladno fabuli, pojavljuju se i leksemi *oštarija*, *pivnica* i *krčma*. Na ulazu kuće nalazi se *prag* od vrata te *vrata*, također u funkciji ulaska u kuću ili kad

Hemenegild zapovijedi Diogenešu da pazi pred vratima. „Diogeneš doteče i **vrata** otpre“, „Nesem ti zapovedal pred **vrat**i paziti?“ (Brezovački, 1973: 153) Vrata su se mogla zaključati *ključem* koji se spominje tri puta. Kuće su bile prekrivene *krovom*, imale su prozore, odnosno *obloke*, a u njima je postojala *kuhinja*. Od pokućstva se spominje *ormar*, *stol*, *zastor* i *postelja*, a od oruđa i kućanskog pribora *palica*, *ostruge*, *vilica*, *nož*, *lokot*, *željezna lopata*, *krušna lopata*, *lopata*, *uzde*, *lonac*, *postelja*, *šaraf* i *posuda*. Na temelju tih podataka može se zaključiti da je to bila jedna kuća srednje klase, pa čak i imućnija kuća. Ljudi više nisu spavali na slamaricama, jeli su za stolom i to uz pomoć kuhinjskog pribora, a od luksuza koji su si mogli priuštiti, pojavljuje se prozor, zastor i postelja. Također, koristili su se i kuhinjskim posuđem kao što je krušna lopata, lonac ili posuda. Svi ti primjeri dokazuju da se život ljudi u 18. stoljeću već dosta promijenio jer je većina ljudi posjedovala bar elementarnu raskoš u kući i time si olakšala život. Nadalje, može se zaključiti da su ljudi razlikovali život u selu i u gradu budući da se pojavljuje leksem *selo*, osim kuća imali su i *štaglje* i *imanje*, a poznavali su i *poštu*, *trgovinu* i *školu*. Pošta se spominje kada Diogeneša gospodari šalju po pisma. „Jesi bil na **pošti**?“ (Brezovački, 1973: 146) Ljudi su bili upoznati i sa glazbenim instrumentima, a u djelu se pojavljuju leksemi *bajs*, *struna* i *gusle*. Instrumenti se pojavljuju u neprenesenom značenju te se može zaključiti da se sviranjem kratilo vrijeme, uživalo i zabavljalo se. Spominju se i *knjige*, *molitvene* odnosno molitvenici i knjige koje su posjedovali obični ljudi. Zaključno, na temelju pronađenih leksema može se reći da su ljudi u 18. stoljeću bili u dodiru i poznavali mnogo oruđa i kućanskih predmeta te da su njihove kuće bile dobro opremljene.

Nadalje, na temelju pronađenih leksema koji se odnose na odijevanje može se opisati kako su mogli izgledati ljudi u 18. stoljeću. Na glavi su imali *kapu* ili *škrljak*. Kapa se spominje 16 puta, a škrljak 8. Leksemi u djelu se najčešće vezuju uz nošenje kape ili stavljanje kape na glavu. „Vzeme svoju **kapu**...“ (Brezovački, 1973: 185) Nadalje, nosila se *oprava* ili *halja* koja je najčešće bila simbol društvenog položaja pojedine osobe: „**Oprava** me slugu izdaje...“ (Brezovački, 1973: 150) „Kaj ne svedoči **oprava** moja da sem gospon...“ (Brezovački, 1973: 151) Na opravi su se često nalazili i *džepovi*, a to potvrđuje i činjenica da se oni pojavljuju najčešće od svih pojmova odijevanja. Džepovi se uglavnom pojavljuju u neprenesenom značenju kada likovi vade ili spremaju nešto u njih. „Vzeme iz **žep**a knigu...“ (Brezovački, 1973: 162). Također, spominje se i *znamenje* na odjeći koje nam govori kako je osoba koja ga nosi, a to je u djelu Svetloglas, višeg društvenog statusa. „Ne vidiš **znamenja** na prsah? Ja sam tolnačnik kraljevski, ravnatelj jednoga celoga držanja i zapovednik jednoga šerega vojnikov.“ (Brezovački, 1973: 151) Odjeća se, dakako, sastoji i od *hlača*. Na nogama su ljudi nosili *čizme* ili *škornje*, a na leđima *torbu* u kojoj su nosili razne potrepštine. „Nese **čizme** vu hižu Ferdinandovu i taki zide.“

(Brezovački, 1973: 151) „On nato taki vzeme svoju meštriju z **torbe**...” (Brezovački, 1973: 213) Kao zanimljiv leksem u djelu se pojavljuju i *brkovi*, odnosno *mustači* te se oni mogu shvatiti kao svojevrsan modni dodatak. Ipak, tek kada ih Dobroslav skine, Diogeneš ga prepozna te priča dobije sretan završetak. „...i ja vu ruke već prijateljov dospel jesem, kada sem mogel pod lažljivimi **mustači** slugi njihovomu biti nepoznan...” (Brezovački, 1973: 220) Može se, dakle, zaključiti da je prosječan čovjek u 18. stoljeću bio obučen u opravu koja je ovisila o tome kojoj klasi pripada, poznavao je kapu i čizme, ali je i pratio modu te je znao za određene modne dodatke, kao što su brkovi.

Zadnja struktura svakodnevice koja je u djelu proučavana su društveni položaji, zanimanja i odnosi među ljudima. Što se tiče društvenih položaja, sukladno likovima koji se u djelu pojavljuju, prisutni su svi staleži. *Sluga, siromah, bogataš, gospodar, tolnačnik kraljevski, zapovjednik, šekretar, kmet, gospa, ravnatelj, provizor, špan, oficir, vojnik, kralj, grof*. Sam glavni lik je sluga, stoga se on pojavljuje priličan broj puta. „Oprava me za **slugu** izdaje i drugi nisem.” (Brezovački, 1973: 150) Pojavljuju se i visoki društveni položaji, primjerice kada Svetloglas govori o sebi. „Ja sem **tolnačnik kraljevski, ravnatelj** jednoga celoga držanja i **zapovednik** jednoga šerega vojnikov.” (Brezovački, 1973: 151) Također, pojavljuju se i odnosi štovanja, odnosno leksem *gospon/gospodin* i to je ujedno leksem koji se pojavljuje najčešće od svih, 119 puta. Prilikom obraćanja gotovo svim likovima u djelu koristi se navedeni leksem. Nailazi se i na razna zanimanja u djelu, primjerice *mesar, kelner, oštarijaš, šekretar, vojnik, pomoćnik, provizor, trgovac, barber, oficir, bubnjar, kuharica, novinar, poštara, vračitelj, apotekaš i mužikaš*. Kelner i kuharica su leksemi dosta prisutni u djelu, samim time što je kelner jedan od likova, a i s obzirom na mjesto radnje može se zaključiti da je on jednom svratištu i potreban. „**Kelner** jedno malo van luče pak veli...” (Brezovački, 1973: 148) „Vezda je ona ovde **kuharica**, ja sem pak **kelner**.” (Brezovački, 1973: 162) U svratištu je očekivano da će se pojaviti i *gosti*. Gospodari često Diogeneša šalju na poštu, stoga se pojavljuje i zanimanje poštara. „...i prosi od **poštara** recepise zvrhu pijetoga i vu odlučeno mesto poslanoga lista.” (Brezovački, 1973: 167) Pojavljuje se i *liječnik* koji dolazi izliječiti *bolesnika*, odnosno *betežnika*. „Ja sem **vračitelj** koji sem sim k jednomu **betežniku** zvan.” (Brezovački, 1973: 178) Od odnosa među ljudima spominju se *prijatelj, pajdaš, maćeha, dijete, sin, brat, žena, majka, otac, muž, susjed, ortak, udovica, rodbina, tovarušica i neprijatelj*. Sukladno i radnji ove komedije, mogu se očekivati odnosi u obitelji koji se spominju vrlo često prilikom potrage za bratom, sinom i ocem. „**Otec** moj Dobroslav!” (Brezovački, 1973: 219), „Hodi sim, ljubleni **brate, bratu** tvojemu Petru, ja sem **brat** tvoj Peter Ljubimir...” (Brezovački, 1973: 219), „Ovo je pravi **sin** tvoj!” (Brezovački, 1973: 220), „...včinil priliku da **brat brata, otec sina i prijatelja, prijatelj slugu**

znašli i spoznali jesmo.“ (Brezovački, 1973; 220) Zanimljivo je uočiti da su uz leksem prijatelj ljudi razlikovali i neprijatelje, kao što se pojavljuju i *cigani* i *flundre* koji se spominju u kontekstu vrijeđanja te se nalaze na niskom društvenom položaju. *Djevojke*, odnosno *dekle* smatrale su se slabijima i inferiornima muškarcima. „...ako jedna zamusana **dekla** more 18 korbačev podnesti, morem i ja jedno 6.“ (Brezovački, 1973: 187) Zaključno, može se reći da je u 18. stoljeću postojao uređen hijerarhijski sustav. Sluge su bile podređene svojim gospodarima kao i zanimanja koja su bila nisko na društvenoj ljestvici. S druge strane, zapovjednici su bili uglašeni i isticali su svoj položaj. Dakle, postojali su ljudi višeg i nižeg društvenog statusa, razni odnosi štovanja, stereotipi prema određenim zanimanjima ili društvenim ulogama te dakako, obiteljski odnosi.

6. Zaključak

U završnome radu analizirale su se strukture svakodnevice u komediji „Diogeneš“ Tituša Brezovačkoga. Strukture su podijeljene u pet kategorija, a to su: hrana, piće, stanovanje, oruđa i kućanski predmeti, odijevanje i društveni položaj, zanimanja i odnosi među ljudima.

Na temelju provedenoga istraživanja vidljivo je da se u *Diogenešu* od struktura svakodnevice najčešće spominju odnosi među ljudima, što je i očekivano zbog same fabule komedije. O odnosima među ljudima pronađeno je najviše potvrda, a najčešći leksem koji govori o tome glasi *gospon/gospodin* (119 potvrda), a mogu se izdvojiti i leksemi *brat*, *kelner*, *sin*, *sluga* i *otac*. Od hrane se u djelu najčešće spominje *kruh* i različite vrste *mesa*, a od pića su to *vino* i *voda*. Strukture svakodnevice koje se odnose na stanovanje, oruđe i kućanske predmete najčešće donose lekseme *hiža* i *vrata*, ali i razne glazbene instrumente. Od struktura koje opisuju odjeću i modu, izdvajaju se *džep*, *kapa* i *oprava* kao najučestaliji leksemi.

Dakle, istraživanjem struktura svakodnevice može se zaključiti da se najčešće i pojavljuju strukture koje odgovaraju samoj radnji djela odnosno braći koja su se izgubila, a zatim ponovno našla. Prisutne su i strukture koje dočaravaju svakodnevicu i život ljudi u 18. stoljeću. Vidljivo je da je život ljudi bio raznovrstan, ljudi su sve više bili u dodiru s različitim kulturama što je posebno vidljivo kod hrane, pića i mode. Tako se, primjerice, pojavljuju različiti recepti za jelo, opojna pića i modni stilovi koji su postali svakodnevica ljudi u Hrvatskoj i koje su ljudi pratili. Što se tiče stanovanja, ljudi su posjedovali elementarnu raskoš u svojim kućama, a u 18. stoljeću ljudi u kućama imaju i predmete i oruđe koji su do tada bili raskoš i koji se sve više šire svijetom. Što se tiče društvenih položaja, zanimanja i odnosa među ljudima, može se zaključiti da je u 18. stoljeću situacija slična kao danas, u 21., jer su postojali društveni položaji te zanimanja koja su određivala tko je koliko visoko na društvenoj ljestvici i tko mora biti podređen gospodarstvu. Prisutni su i obiteljski odnosi koji se tiču same radnje komedije, kao i stereotipi prema pripadnicima drugih naroda ili vjeroispovijesti.

Zaključno, interpretacijom dobivenih rezultata vidljivo je da strukture svakodnevice odražavaju kulturu onoga vremena, odnosno kulturu 18. stoljeća u Hrvatskoj.

7. Literatura i izvori

1. Batušić, Slavko, 1978. Hrvatska pozornica: studije i uspomene. Zagreb : Mladost
2. Bogišić, Rafo, 1974. Književnost prosvjetiteljstva, u: Franičević, Marin – Švelec, Franjo – Bogišić, Rafo, 1974. Povijest hrvatske književnosti, Knjiga 3. Zagreb : Liber
3. Braudel, Fernand, 1992. Strukture svakidašnjice. Materijalna civilizacija, ekonomija i kapitalizam od XV. do XVIII. stoljeća. [prev. Dubravka Celebrini i sur.], Zagreb : August Cesarec
4. Brezovački, Tito, 1973. Dramska djela. Pjesme (Diogeneš), u: Pet stoljeća hrvatske književnosti, Knjiga 22. Zagreb : Zora, Matica hrvatska
5. Burke, Peter, 1991. Junaci, nitkovi i lude: narodna kultura predindustrijske Evrope. [prev. Borko Auguštin, Dunja Rihtman – Auguštin], Zagreb : Školska knjiga
6. Fališevac, Dunja, 2003. Kaliopin vrt II: studije o poetičkim i ideološkim aspektima hrvatske epike. Split : Književni krug
7. Frangeš, Ivo, 1987. Povijest hrvatske književnosti. Zagreb – Ljubljana : Matica hrvatska – Cankarjeva založba
8. Georgijević, Krešimir, 1969. Hrvatska književnost od XVI do XVIII stoljeća u Sjevernoj Hrvatskoj i Bosni. Zagreb : Matica hrvatska
9. Jelčić, Dubravko, 2004. Povijest hrvatske književnosti: Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne. Zagreb : Naklada P. I. P. Pavičić
10. Ježić, Slavko, 1993. Hrvatska književnost od početaka do danas: 1100 – 1941. Zagreb : Grafički zavod Hrvatske
11. Kombol, Mihovil, 1945. Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda. Zagreb : Matica hrvatska
12. Sarti, Raffaella, 2006. Živjeti u kući: Stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi (1500.-1800.). [prev. Ana Badurina] Zagreb : Ibis grafika
13. Vodnik, Branko, 1913. Povijest hrvatske književnosti, Knjiga 1: Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća. S uvodom V. Jagića o hrvatskoj glagoljskoj književnosti. Zagreb : Matica hrvatska

8. Prilog – Tablice s navodima iz djela i čestotnosti pojavljivanja struktura

Tablica 1 – Hrana u „Diogenešu“

Redni broj	Hrana	Navodi iz djela	Ukupno
1.	torta	...s tortami ⁵ davil... (146)	1
2.	pečenka	...s pečenkami kakti z glavnjama po kuhinji pohitaval. (146); ...hleb kruha i falat pečenke vu dogovorena mjesta postavili. (182); ...ne bi li zmogli gde kakve pečenke ... (185); I reče kelneru kada kapu tam hiti gde je pečenka : (185); ...v levi ruki pečenku ... (185); Ovo je jedan lepi falat pečenke ! (185); Vino, kruh i pečenku je odnesel. (188); on ti negdi bude tulikajše ovoga načina probuval pečenku i vino iskati... (188); ...dobit je kruha, vina i pečenku i s tem je odišel. (188); Barem pečenku mort najdem? (190); Zatam hotel sem si pečenku najti barem... (191)	11
3.	govedina	...i počel se spomenek med nami kak vezda zločestu govedinu imamo... (147); ...da mu je mesto peršina hrenovoga korenja vu govedinu dela. (187)	2
4.	meso	...kam je meso ... (149); Pojel si meso ... (149); Ni zahman da si tak tust kakti bik da se samem mesom pitaš. (149); ...zato bi ti meso škodelo... (149); ...pak je vsa mašča i meso van zišlo. (150); Ja kriv ako bude on meni više na mesto mesa kruh vu juhu drobil. (173); ...ar su vre vse meso oglobali. (190)	7
5.	juha	Ovomu sem dobro nadrobil vu juhu ... (149); ...da je sama juha ostala? (149); ...anda mu je dosta da mu se kruh vu juhu nadrobi. (149); ...posrkal si masnejšu stran juhe ... (149); Kak bi se ja mogel od same juhe ? (149); Moram biti slaboga želuca da me samemi juhami pitaš... (149); ...na mesto mesa kruh vu juhu drobil. (173); I žena kelnerova tak mu z juhami dvori... (197)	8
6.	kruh	...anda mu je dosta da mu se kruh vu juhu nadrobi. (149); ...potlam si nuter nafatal kruha ... (149); ...življenje i kruha	24

⁵ Citirano prema Brezovački, Tito, 1973., Diogeneš, u: Pet stoljeća hrvatske književnosti, Knjiga 22, Zagreb.

Svi ostali citati iz djela bit će navedeni prema istom izdanju, i to tako da će u zagradi biti naveden broj stranice na kojoj se citat nalazi.

		prevzemeju. (152); ...i gda i gda kruha . (156); ...i lepo drago kruha ga mentuvali polek Evangeliuma: (160); ...neg da okolu prosim da si morem barem kruha , papera i tintu kupovati. (163); ...na mesto mesa kruh vu juhu drobil. (173); ...ako mu jošče za kruh skrbimo. (176); ...ako na vašem kruhu ono vzmete brez česa ne more kruha imati. (176); ...hleb kruha ... (182); ...hiti ga tam gde zna da je kruh ... (185); Je bogme celi hleb kruha ! (185); Otrgne si kruha ... (185); ...ar ne žive človek o samem kruhu . (185); ... kruha pod drugu ruku... (185); Vino, kruh i pečenku... (188); ...dobil je kruha , vina i pečenku... (188); Morebiti barem kruha najdem! (190); ar kruha stoprav v peč mečeju. (190); Potlam sem kruha iskal... (191); ...da im kruha prevzimlemo. (202); ...bi si z drugum meštrijum kruha skrbeli... (202); ...ako gde kakov falat kruha na put dobim, imam ga kam spraviti. (215)	
7.	marcipan	...plaču vendar od gospona vlečeš kak da bi ja same marcapane jel. (150);	1
8.	mast	...pak ti je vsa mašča i meso van zišlo. (150)	1
9.	krumpir	Vi ste anda nikaj drugo jesti morali kak sam krumper ... (156)	1
10.	sir	... sira ... (156)	1
11.	luk	... luka ... (156)	1
12.	patka	...meni zverina malo gda fali: divje race ... (156)	1
13.	riba	... ribe ... (156)	1
14.	slanina	...kakti najboljši prijatelji jednu slaninu glodali... (159); ...vu gospocku slaninu zagriznuti... (159); ...i segurneje staru slaninu ogrizavati budu mogli. (159); ...kak onu slaninu skupa z drugemi štakori glodati... (160); ... slanina ščrvive... (176)	5
15.	teletina	Ova mora zagorska teletina biti. (185)	1
16.	brašno	Kaj i ti imaš morebiti kuliko brašna ? (212)	1
17.	orah	...bi moral zaisto krvave suze kakti oreh debele točiti... (212)	1
18.	jaja	...purgarice prekuplevaju jajca po četiri za groš... (177)	1
19.	maslo	...prodavaju cent masla po 55... (177)	1
20.	kopun	Vidi da gospoda urbarijalske kopune po 12, 14, 16... (177)	1
21.	peršin	...zato da mu je na mesto peršina hrenovoga korenja vu govedinu dela. (187)	1
22.	hren	...zato da mu je na mesto peršina hrenovoga korenja vu govedinu dela. (187)	1

23.	limun	...kakti ožmeknjenu lemonu ... (197)	1
24.	bob	...da s kem sem se bolje boba najel... (213)	1

Tablica 2 – Čestotnost pojavljivanja hrane u „Diogenešu“

Redni broj	Čestotnost pojavljivanja	Hrana
1.	24	kruh
2.	11	pečenka
3.	8	juha
4.	7	meso
5.	5	slanina
6.	2	govedina
7.	1	torta, marcipan, mast, krumpir, sir, luk, patka, riba, teletina, brašno, orah, jaja, maslo, kopun, peršin, hren, limun, bob

Tablica 3 – Piće u „Diogenešu“

Redni broj	Piće	Navodi iz djela	Ukupno
1.	vino	...vu tokajskom vinu kupal... (146); Staro vinu najbolše... (156); ...vidi vam se dobra prilika prodati vina ... (157); ...da se kakvo goder vinu pod jako dobru cenu prodati more. (157); Imali bi pak vina gorničkoga... (157); Metemtoga vi prodate staroga vina ... (157); ...ar je vinu i po 2 cekina vredno. (157); ...pišete gosponu da ste tak srečni bili prodati zločesto vinu ... (157); ...ar ste ga vre pri vinu zaslepili... (157); Vino se vu gospockih pivnicah jako suši... (158); ...na leto jeden polič drugoga vina ... (158); Ovak na leto okolu 60 veder vina ... (158); Ovak jim vinu zevre... (176); ...poleg našega dogovora steklo vina ... (182); ...ne bi li mi vina zmogel? (184); ...i hiti ga tam gde zna da je vinu ... (184); ...i kada spazi flašu vina ... (184); Je, bogme, puno steklo vina ! (184); Vino, vino na moju pravdu! (184); Za toga si ja z ovem vinom žile i telo objačim... (187); Vino ... (188); ...pečenku i vinu iskati... (188); dobio je kruha, vina i pečenku... (188); ...jošče jedno steklo vina ... (190); pak ju hiti	29

		vu on kut gde je vino našel... (190); Mora biti vre nadignjeno vino . (190); ...jedno steklo vina ... (191); ...vse posude z vinom napuni... (220)	
2.	kava	...vsaki dan dva puta kava ... (156)	1
3.	rozoliš	... rozoliš ... (156)	1
4.	šljivovica	... slivovica ... (156)	1
5.	punč	... punč ... (156)	1
6.	voda	...prehladite ovo vsigdar z vodum . (158); Vezda je voda na mojem melinu. (171); ...z šakum vodu zajmem i žeđu vtažim. (215)	3
7.	napitak	...za tvoj naputek na jeden napitek . (162); ...ne bi li znali jedno malo i k napitku preskrbeti? (184)	2

Tablica 4 – Čestotnost pojavljivanja pića u „Diogenešu“

Redni broj	Čestotnost pojavljivanja	Piće
1.	29	Vino
2.	3	voda
3.	2	napitak
4.	1	kava, rozoliš, šljivovica, punč

Tablica 5 – Stanovanje, oruđe i kućanski predmeti u „Diogenešu“

Redni broj	Stanovanje, oruđe i kućanski predmeti	Navodi iz djela	Ukupno
1.	kuća	... hiže zideju onem truc koji imanja imaju. (145); Ja sudim da bi najbolje bilo da bi ja njih vu hižu zaklenul... (145); Hermenegild odide vu hižu ... (145); Hižu čuvam. (146); ...dalko od hiže moje... (147); Mira zadnič vu hiži imaju... (148); ne želja samoblasnoga vu hiži gospoduivanja... (149); ...na hasen i zadržavanje hiže ... (149); ...i zvanškoga vu hiži ... (149); Zamišljen odide vu svoju hižu . (154); Odide vu Ferdinandovu hižu ... (154); ...jošče jedne zidane hiže kupiti. (156); ...ja imam vezda velike zidane hiže ... (156); ...lepe zidane provizorske hiže ... (156); ...kak vam vaše gospodarstvo hiže zide...	33

		(158); ...otide vu hižu Ferdinandovu. (159); ...prek na drugu stranu vu onu hižu ... (165); ...vu hiži mira imati... (168); da sem niti sina več vu hižu smel zeti... (168); ...vu drugu hižu ... (169); kaže na hižu Hermenegilda (170); ...i konca prepelja v hižu . (171); ...iz hiže zvabil i vkral. (172); Nese čizme vu hižu Ferdinandovu... (175); ... hiža otprta... (175); Je li ovo njegva hiža ? (178); ...iz svoje hiže govori: (182); ...raznese vu hiže ... (196); ...po hiži sprejti more... (200); ...dosta prostrana bude hiža ... (201); pomenkanje za zdržavanje hiže ... (203); Odide vu svoju hižu . (207); ...vse kaj pri hiži ima... (220)	
2.	ključ	...i kluča k meni zel... (145); ...i kluča k sebi vzeme... (145); Na jednom žepu mentena je imal zlati ključ ... (153)	3
3.	kuhinja	Če bi vu kuhinju ... (145); ...ja idem jedno malo vu kuhinju ... (145); ...po kuhinji pohitaval. (146); ...moram jedno malo v kuhinji pogledati... (148)	4
4.	vrata	Diogeneš za njim vrata zapre... (145); Otpri mi vrata ! (153); ...i vrata otpre. (153); Nesem ti zapovedal pred vrati paziti? (153); Ovo su ti vrata k njemu. (164); ide pred vrata ... (164); i zapre vrata (164); ...idem i ja pred vrata ... (164); ...ide pred vrata ... (164); ...išel je i on pred vrata ... (165); Konji su se nečiji ravno pred našemi vrati poplašili... (174); ...prav pred vrata ... (192); ...posluša pred vrati ... (192); Posluša pak pred vrati . (192); Starost je na vratah ... (212)	15
5.	pošta	...dojde kakti s pošte ... (144); Nijedna pošta ne prejde da ne bi jednu torbu listov donesel... (144); Jesi bil na pošti ? (146); Teci mahom na poštu ... (167); Ali predi vendar moram jošče na poštu iti. (190); Samo vezda idem na poštu ... (199); Hodi ti pak na poštu pitat! (205)	7
6.	imanje	..hiže ziđeju onem truc koji imanja imaju. (145); Kakti gospon od mojih odvečnih imanjih imam tuliko dohotka... (151); ...človek na imanju ... (155); ar ni samo jeden oficijal na imanju ... (159)	4
7.	štagalj	...hiže, vrte, štaglje ... (156);	1
8.	škola	...kak da bi kada profesor bil provizorske škole ! (159); ...vu školu hodil. (167)	2
9.	prag	...prikeljene pod prag od brata tvojega gospona... (165)	1

10.	ormar	...takve morem drugomu zvabiti iz žepa ali ormara... (170); ... ormare hoblati... (202)	2
11.	postelja	...tak im betežnika po postelji premečeju... (189)	1
12.	stol	...naj dostojaju k stolu... (160); ...opravu postavi na stolek... (195)	2
13.	zastor	...ter vendar takov je med njimi zastor... (195)	1
14.	krov	...koji vre tri leta pod jednem krovom jesmo... (199); ...da pod jednem krovom stanujući niti drugač niti po istih pismih naših spoznali se nismo. (219)	2
15.	pivnica	Imali bi pak vina gorničkoga vu pivnici... (157); Vino se vu gospockih pivnicah jako suši... (158)	2
16.	krčma	Krčmu pri vsakom zdencu ali potoku najdem... (215)	1
17.	oštarija	Kada bi se jedanput ž njimi na oštarije gostil... (147); ...po oštarijah pijančuvati... (155); ...na oštarijah nemilostivo huli. (177)	3
18.	palica	...vudri ga s palicum... (164); ...pak ga je gospon s palicom zvoščil... (165); ...hočeš da ja s palicum tebe budem haril... (186); ...vre je natuliko k sebi došel da se vupirajuč vu palicu po hiži sprejti more... (200); ... palicu v rukah... (214); ... palicu... (219); ...hiti od sebe palicu... (219)	7
19.	vilica	...na drugem žepu je imal vilice... (153)	1
20.	nož	...a noža si je moral zgubiti. (153)	1
21.	lokot	...i devet ciganjskih lokotov. (170)	1
22.	željezna lopata	...kakti ju je železnum lopatum po pleči stukel... (187)	1
23.	krušna lopata	...z jednum krušnum lopatum odrine... (190)	1
24.	lopata	...pak ti me je z lopatom odrinul... (191)	1
25.	gusle	Ja sem mešter od guslih... (208)	1
26.	bajs	...jeden veliki lučec od bajsa... (207); ...i jednu veliku kobilu kak je vu bajsu... (208); ...mešter od guslih i bajsov. (208); Kaj znaš bajse delati? (208); ...z drugoga bajsa napraviti. (208); ...mužikaš s pravem bajsom... (208); ...mužikaš s pravem bajsom... (209); ...tulikajše igral na bajs... (209); Gde je živi bajs... (209); Je li bi moj bajs jednoga tajča znal? (210); ... bajs prestane igrati... (210); ...i on je rekel da zna žive bajse delati... (213); ...ali na to ti je tak lepo vu meni šumelo kak da bi bajs bil... (213); ...bolje vu bajs igrati... (220)	14
27.	struna	...iz koje dve strune viseju... (207); Koji	9

		hoće znati na četiri strune igrati... (208); ...onda mu pod noge postavi deščicu s strunami i pritegne strune do glave... (208-209); ...pak strune zaveže gore za držalo... (209); ...postavi kobilu na trbuh pod strune ... (209); ...da bu onda šerafil nutre kada ov vane i strune jednako slagal... (209); brunda vu strunu (209); ...popne po meni strune ... (213); ...nato je pak vsigdar rekel da strune slaže. (213)	
28.	svijeća	...ter vender tak je skup moj gospon da neče pri sveči pisati... (144); ...moj gospon bi mogel si i z vojska sveče kupovati... (144)	2
29.	knjiga	...vu njihove molitvene knjige posuditi. (145); vzeme iz žepa knigu ... (162)	2
30.	uzde	...stavi mu dobru vuzdu na nos i gubec... (148)	1
31.	ostruge	...priveže si na kolena oštre ostruge ... (148); Na čizmah je imal ostruge . (153)	2
32.	lonac	...moja žena ti je lonca pri ognju prevrnula... (150)	1
33.	vrt	...hiže, vrte , štaglje... (156)	1
34.	trgovina	...ar bil je moj ortak vu trgovini . (168); ...ja po moji trgovini sim-tam putujući vnoge varaše i sela prejdem... (168); ...postavi je vu trgovinu... (214)	3
35.	selo	...vnoge varaše i sela prejdem... (168)	1
36.	zid	...ako bi tak i devet klaftrov debel zid med nami bil. (170)	1
37.	postelja	...tak im betežnika po postelji premečeju... (189)	1
38.	oblok	Bogec je pod oblokom skučal... (194)	1
39.	šaraf	...tak mi slobodno pak šerafom zavini. (210)	1
40.	posuda	...vse posude z vinom napuni... (220)	1

Tablica 6 – Čestotnost pojmova stanovanja, oruđa i kućanskih predmeta u „Diogenešu“

Redni broj	Čestotnost pojavljivanja	Stanovanje, oruđe i kućanski predmeti
1.	33	kuća
2.	15	vrata
3.	14	bajs
4.	9	struna
5.	7	pošta, palica
6.	4	kuhinja, imanje
7.	3	ključ, oštarija, trgovina

8.	2	škola, ormar, stol, krov, pivnica, svijeća, knjiga, ostruge
9.	1	štagalj, prag, postelja, zastor, krčma, vilica, nož, lokot, željezna lopata, krušna lopata, lopata, gusle, uzde, lonac, vrt, selo, zid, postelja, oblok, šaraf, posuda

Tablica 7 – Odijevanje u „Diogenešu“

Redni broj	Odijevanje	Navodi iz djela	Ukupno
1.	čizme	Kaj budem ja vsigdar moral po te iduč čizme dreti? (145); Na čizmah je imal ostruge. (153); ...i znese njegve zmazane čizme . (154); ...na kaj je pak ove čizme spravil; (154); Vzeme čizme i otide vu hižu... (159); znese osnažene čizme (175); Nese čizme vu hižu... (175)	7
2.	oprava	Oprava me slugu izdaje... (150); ...drugi pako više dati neče kak opravu . (150); Kaj ne svedoči oprava moja da sem gospon... (151); ...dobru hranu i modru opravu ... (155); ...lepu opravu ... (155); Donese vre osnaženu opravu od obodveh gosponov... (195); ... opravu postavi na stolek... (195); ...bira opravu friško i liste vu žepe spremeni vu naglosti i oprave raznese... (196); ...jesi mi vsu opravu zesnažil? (196); Jesi mi zesnažil opravu ? (197)	11
3.	znamenje	Ne vidiš znamenja na prsah? (151); Ni imal kakvo znamenje na sebi? (153); ...vu rukah imal znamenje ... (173)	3
4.	džep	Na jednom žepu mentena je imal zlati kluč... (153); ...na drugem žepu je imal vilice... (153); ...ovomu skupcu nekuliko bankih iz žepa zvabiti... (161); ...vzeme iz žepa knigu... (162); iščuč po žepu govori (162); ...takve morem drugomu zvabiti iz žepa ... (170); vzeme z žepa jednu banku... (171); ...oveh dveh je imal lista vu žepu . (195); ...i od oveh dveh pisma jesu vu žepih mojih gosponov. (195); ...i liste vu žepu spremeni... (196); ...bi više v žepu imali... (197); Išče po žepu lista...	19

		(200); Otkud je ovo vu moj žep dospelo? (200); ...na mesto lista mojega vu moj žep došlo... (201); Zaiskava lista po žep eh... (205); Pak kaj ga je vu moj žep zaneslo? (205); ...i vu ravno moj žep dospelo... (206); vzeme iz žepa drugo pismo... (207); vzeme iz žepa banke dve... (214)	
5.	halja	pak prime ga za halju i ne pusti (173)	1
6.	kapa	Daj simo tvoju kapu ! (184); Vzeme svoju kapu ... (185); Vzeme kapu ... (185); I reče kelneru kada kapu tam hiti... (185); ...v desni pak kapu držeči veli: (185); Vzeme svoju kapu ... (190); Zdigne zatem kapu ... (190); Križa s kapum ... (190); Pak kapu zdigne i veli: (190); Nato pak z kapum križa... (190); ...i zdigne si kapu ... (190); ...z mojem kapum poiskati... (191); ...jednu s papera kapu ... (207); ...na glavu postavi mu kapu ... (209); ...onde mi nabijaju kape ... (212); ...škrljak na glavi i kapenek (214)	16
7.	torba	...oni i tak vsaku poštu dobivaju jednu torbu listov... (145); Mužikaš nosi vu torbi jedan veliki lučec od bajsas... (207); Vsa ova vu torbi na pleči... (208); ...pak kelnera pome dole torbu ... (208); ...jednu torbu hitim na pleča... (211); ...vzeme svoju meštriju z torbe ... (213); ...ima jednu praznu torbu ... (214); ...ako moju torbu zgubim... (215)	8
8.	škrljak	Ovo je škrljak . (184); Vzeme svojega škrljaka ... (184); Vzeme škrljaka ... (184); ... škrljak na glavi... (214); ...i jedan široki kranjski škrljak (214); Zakaj tvojega škrljaka ne vzemeš? (215); ...taki hiti od sebe škrljak ... (219); hiti od sebe palicu i škrljak ... (219)	8
9.	škornje	Postavimo da bi znali škornje šivati... (202); Ako bi pak znali poleg škornje šivati... (203)	2
10.	hlače	... hlače krojiti... (202)	1
11.	brkovi	ima mustače črne prileplene... (217); ...kada sem mogel pod lažljivimi mustači slugi njihovomu biti nepoznan... (220)	2

Tablica 8 – Čestotnost pojmova odijevanja u „Diogenešu“

Redni broj	Čestotnost pojavljivanja	Odijevanje
1.	19	džep
2.	16	kapa
3.	11	oprava
4.	8	torba, škrljak
5.	7	čizme
6.	3	znamenje
7.	2	škornje, brkovi
8.	1	halja, hlače

Tablica 9 – Društveni položaji, zanimanja i odnosi među ljudima u „Diogenešu“

Redni broj	Društveni položaji, zanimanja i odnosi među ljudima	Navodi iz djela	Ukupno
1.	prijatelj	...imali su mnogo prijatelov ... (146); ...vsi njihovi prijatelji ... (146); Ovakvi prijatelji ... (146); ...zmed vseh njioveh prijateljov ... (146); ...kada i ja mojemu prijatelju nisam veruval... (147); Ovak sem ja vernost mojih prijateljov ... (147); ...vu one halabuki izličnih prijateljov ... (147); ...po ovom mojem prijatelju ... (154); ...kakti najboljši prijatelji ... (159); ...akoprem i ja i moji prijatelji ... (162); Na, prijatelj (162); Dober dan, moj prijatelj ! (163); Oh, moj prijatelj ... (167); ...pri mojem jednom najbolšem prijatelju ... (168); ...da niti ja za prijatelja i sina moga... (168); ...k jednomu prijatelju ... (168); ...i tulikajše prijatelja ... (168); ...brat, sin, imetek, prijatelji ... (174); ...vživaju ga prijatelji ... (182); ...mojega prijatelja . (195); Oh, dragi prijatelj ... (198); ...spadajuče na gospona Milomajkoviča mojega prijatela . (200); ...idem ja mojega lista poslati mojemu prijatelju . (205); Zbogom, prijatelji ... (214); ...ako je moguče najdeju prijatelja kakvoga ja najti sreču imal jesem. (217); Dosta je, dosta, prijatelj ... (217); ...kakti naš prijatelj ... (217); ...i ti dragi prijatelj ... (219); ...naj prijatelje i neprijatelje... (220); ...i ja vu ruke več prijateljov dospel jesem... (220); ...otec sina i prijatelja, prijatelj slugu znašli... (220)	32
2.	mesar	...jošče poleg vsega toga detiči mesarski pri vagi vkanjuju, začuju ovoga spomenka mesarski detiči ... (147); Mesari pak onda nad me... (147); ...gda na kakve mesare namerili? (147); ...bolje ja sam meni	5

		mesar bil sem. (147)	
3.	pajdaš	...naj ja z mojemi pajdaši ... (147); ...vidiju to moji pajdaši ... (147)	2
4.	kelner	Kelner jedno malo van luče pak veli: (148); ...i vidi kelnera , kelner se skrije... (148); Gde je oštarijaš, kelner ... (150); ...ja sem pak kelner . (162); ... kelner pak pogleda kaj mu je dal... (162); ...to je videl kelner ... (165); Ako vezda vtegne naglo dojt kelner ... (169); ...i reče proti kelneru : (171); Kelner metemtoga od veselja skače... (171); To je morala kelnerova reč biti. (175); Njega je pravi kelner nekam odmutil. (175); ... kelner dalje govori. (183); ...skoči pred kelnera kak da bi iz zraka opal i nato kelner odskoči... (184); ...i reče kelneru : (184); ...pak ga preda kelneru . (184); I reče kelneru ... (185); Ja sam zadnič rekel kelneru ... (189); ...ja sam pak za kelnera odgovarjal... (189); Dapače, kelner mi je dotekel povedat... (189); Aha, ide kelner ! (190); ...nakaj se kelner friško zdigne... (190); ...ima i kelner mu dvori kakti bratu. (197); Dojde kelner i veli proti njemu (207); ...pak kelnera postavi na stran... (208); ...onda mužikaš stane za kelnera i veli (209); ... kelner se pomalo giblje... (210); Kelner , hodi, teci... (220)	29
5.	mačeha	...kak mačeha navadu imaju da decu prvoga zakona ne trpiju... (147)	1
6.	dijete/djeca	...da decu prvoga zakona ne trpiju... (147); ...proti deci svoji... (149); ...proti deci očinske ljubavi... (149); ...ženu, decu i družinu... (160); ...vsaki on koji decu ima... (167); ...ako vre decu svoju vu dober stališ je postavil... (167); ...siromaške dece ... (200); ... decum i z družinum... (202)	8
7.	sin	...imal jednoga sina ... (147); ...za volju njenju sina mojega dalko od hiže... (147); ...z sinom mojem... (148); ...kakti otec proti sinu spozabiti. (148); ...ako je sin njihov dober... (148); ...brata i sina . (154); Oh, da bi za sina mojega barem zeznati mogel! (167); ...da si ne bi barem sina poznali? (167); ...vu porodu sina bila preminula... (168); ...da sem niti sina več vu hižu smel zeti... (168); ...za prijatelja i sina moga... (168); ...videl jesem vendar onda sina njihovoga pri njem, kojega on kakti sina svojega je ljubil... (168); ...i pridevek tak sina mojega... (168); ...brat, sin ... (174); Jeste vre zeznali za brata ali sina ? (198); Za sina pod nikakov način zeznati mogel nisem... (198); ...ali za sina zeznal... (205); Jesi ti sin ? (211); ...koji tebi sina ... (219); ...i sina vašega Jožefa... (220); ...gde je pak sin moj Jožef? (220); Ovo je pravi sin tvoj! (220); Ah, sin ko moj dragi... (220); ...kakti sin dvoril... (220); ... sin brata	27

		mojega... (220); ...otec sina ... (220)	
8.	oštarijaš	Gde je oštarijaš ... (150); Tužimo se da nas oštarijaš na oštarijah nemilostivo guli. (177); ...anda moraju i oštarijaši gledati da kvarni ne budu... (177); ...dojde oštarijaš ... (210); ...doklam nas oštarijaš z volovskum žilum ni rastiral. (213)	4
9.	sluga	...ov sluga dobro govori... (148); Oprava me slugu izdaje i drugi nisem. (150); ...prevzetni sluge jesu... (150); ...kaj su rekli da zato slugi više gosponov služiti hoćeju... (151); ...i penez onem slugam ... (151); ...da siromakom slugam zamerjaju... (152); ...ali kak se slugam zamerja... (152); Sluga je preveč kesen. (154); To jest sluga . (155); Ali mi slugi jesmo... (155); ...ar otkud bi vezda slugi zmagati mogli... (155); ...ar ni niti pedeseti sluga ... (156); Ja sem moga gospona sluga ... (175); Ja sem pak mojega sluge gospon... (175); ...ti si sluga ... (203); Ovo je jedan neotesan sluga . (203); ...oni su morali to od svojega sluge čuti. (203); ...pak je njihov sluga tak bil... (204); Ovo je prvi sluga ... (214); ... slugi svojemu marlivu pasku... (217); ...kakti sluga poleg zapovedi... (218); ...vaš sluga negdašnji... (220); Ti si meni vu slugi kakti sin dvoril... (220); ... sluga moj... (220); ...prijatelj slugu ... (220)	25
10.	gospon/gospo din	...tak je skup moj gospon ... (144); ...moj gospon ... (144); Ova knjiga ima se predati gospodinu Herdemerde. (144); O, gospone ... (145); ...je li gospoda muže, ali meštri, gospodu ? (145); ...pri ovom gosponu ... (145); Da me moj drugi gospon ne bi zdržaval... (145); Na njih, gospone ... (146); Aj, gospone ... (146); Gospone , ovo si naj od vezda za regulu vzemeju... (147); Morebiti su se i oni, gospone ... (147); ...proti gosponu reče... (148); ...plaču vendar od gospona vlečeš... (149); Jesi li sluga ali gospon ... (150); Kojega gospona služiš? (150); ...službum jednoga gospona ? (150); ...više gosponom služiti hoćeju. (150); ...da sem gospon ... (151); Kakti gospon ... (151); ...slugi više gosponov ... (151); ...tak se zamerjati bi moglo gospodi da više častih iščeju. (152); To mi je pak zrok jeden gospon . (153); Kakov gospon ? (153); Oh, da bi samo ov gospon Svetloglas bil... (154); ...po volji gospona mojega... (154); ...kakov je gospon . (154); To je vendar čudo da su velika gospoda tak sramežljiva... (154); Gdo ste pak vi, gospone ? (155); ...človek na imanju gospodina Dobrokuče. (155); ...gospodarite pri vašem gospodinu ? (156); ...kak bi za gospona bil? (157); ...pišete vašemu gosponu ... (157); Gospon ovo prime za istinu... (157); Gospon	119

		<p> vam veruje... (157); ...gosponu pak pišete... (158); ...i obznanite gosponu... (158); Vputite gospona... (158); ...gosponu pak pišete... (158); ...gosponu zaračunate. (158); O moj gospone... (159); ...pred gosponom mraziju... (159); Gospone... (160); ...stari gospon ni dal vkaniti. (164); ...pred vrati ovoga gospona za almuštvo... (165); ...pak ga je gospon s palicom zvoščil... (165); prag od vrata tvojega gospona... (165); ...kak je dal tvojemu gosponu peneze krasti... (166); ...on svojem gosponom... (167); ...njegov gospon je vumrl... (167); ...dvem gosponom služiti... (169); ...ovo pismo gosponu... (169); Gospone... (169); Gospone... (171); ...od ovoga gospona... (171); ...mojemu gosponu... (172); ...i tvoje i gosponove novce... (172); ...gosponu mojem... (172); ...idem k mojemu gosponu... (172); ...samo gosponu tvojemu... (172); Čini se kak da bi k gosponu išel. (172); ...proti gosponu... (173); ...da nas gospon skupa ne bi našel. (173); Idem ja, gospone... (175); ...a gospona ni nutri. (175); Ja sem mojega gospona sluga... (175); Ja sem pak mojega sluga gospon... (175); Poveč mi je li gospon Mirobud doma. (177); Gospone... (178); O, gospone... (179); ...jeden je gospon ovde... (186); ...tvoj gospon... (188); Oho, gospone... (189); ...spada na gospona... (195); ...staroga gospona... (195); ...na gospona... (195); ...moj gospon... (195); ...preda tomu gosponu... (195); ...mojih gosponov... (195); ...opravu od obodveh gosponov... (195); ...gospone. (198); Gospone... (200); ...na gospona Milomajkoviča.. (200); Ja sem donesel gosponu moju kontu. (201); ...mojemu gosponu... (202); ...tvojemu gosponu... (203); Ravno ide gospon. (203); ...na gospona Svetloglasa... (205); Moj gospone... (206); ...tak dobroga gospona... (207); ...služiš gospona stranskoga... (211); ...ali vendar gospona mojega... (211); ...pri jednom gosponu... (212); ...pri onom gosponu... (212); ...gosponu mojemu... (214); Kak vidim, gospone... (214); ...i ovomu gosponu... (215); Ako pak ovomu gosponu... (215); ...a ovomu gosponu... (215); ...dragi gospone... (215); ...z ovem gosponom... (215); ...da k ovomu gosponu... (215); ...ako bi ovoga gospona ostavil... (216); ...k ovomu gosponu... (216); Gospone... (216); ...zaradi ovoga gospona... (216); ...gospone... (217); ...verni sluga dobroga gospona... (217); ...zapovedi gosponove... (218); Z ovem gosponom... (218); ...zaradi ovoga gospona... (218); ...koja me k gosponu ovomu vleče... (218); </p>	
--	--	---	--

		...za moju službu od ovoga gospona ... (218); ...ovomu gosponu ... (218); ...ovoga gospona ... (219); ...i k ovomu gosponu ... (219); Ja sem, gospone ... (219); ...da me od gospona ovoga... (219); Gospone! (220)	
11.	tolnačnik kraljevski	Ja sem tolnačnik kraljevski ... (151); Kakti tolnačnik ... (151); ...neg je rekel da je jeden tolnačnik ... (153); ... tolnačnika kraljevskoga ... (195); ... kraljevski tolnačnik ... (195); ...gospona Svetloglasa, tolnačnika kraljevskoga . (205)	5
12.	ravnatelj	... ravnatelj jednoga celoga držanja... (151); ...kakti ravnatelj ... (151)	2
13.	zapovjednik	... zapovednik jednoga šerega vojnika. (151); ...kakti zapovednik ... (151); ... zapovednik i bogzna kakve mi vse časti ni zbrojil. (153); Nisem, neg njihov zapovednik . (184)	4
14.	vojnik	...jednoga šerega vojnika . (151)	1
15.	šekretar	Anda šekretari njihovi... (151); Ona zvršavaju šekretari ... (151); ... šekretarom pak svojem... (151); Da ne bi imali šekretarova ... (152)	4
16.	kralj	...pak ne bi kralju i domovini služili. (152)	1
17.	pomoćnik	Ako ovi najemni pomoćnici vaši... (152)	1
18.	brat	...ar da me je brat ostavil... (146); ...da od brata svojega nikaj ne čuju... (146); ...zeznam za brata mojega... (154); ...i po njem sem ja bratu mojemu... (154); ...i za brata obznaniti. (154); ...i ziskava brata ... (154); Ja sem imal jednoga brata ... (162); ...mojega brata ... (162); Zgubil je brata svojega... (163); ...mojega brata ... (164); ...ja za brata mojega ne zeznam... (167); ...ar brat moj... (167); ...mojega brata ... (174); ... brat , sin... (174); ...ako brat njihov jošće na ovom svetu je... (182); ... brate , ožgi... (192); ...Petra Ljubimira brata njegovoga... (195); ...koji brata svojega Petra Ljubimira... (195); ...gde te brati znadu ali ne? (195); ...ar jošće za brata nesu zeznali... (196); ...i u rodnom bratu mojemu biti. (196); ... brat moj. (196); Ako pak za brata zeznaju? (196); ...to je i ov brata svojega zgubil. (197); ...gde se brati zgubivaju... (197); ...koji brate svoje ziskavaju... (197); ...oni dva brati bili... (197); ...kakti bratu . (197); ...za brata zeznali. (197); ...za brata ... (198); Nego za brata njihovoga... (198); ...išće brata svojega. (198); ...njihov brat bil? (198); ...ali kada si brata išće... (199); ... brata ima... (199); ...pravoga brata nigdar ne najde. (199); ...njihov brat ... (199); ...hoteti se zdati za brata onomu... (199); ...ja bi ga za brata krivo potvoril... (199); ...njemu za brata izdati... (199); ...je li brat njihov ali ni. (199); ... brata mojega... (200); Ovo je brat	65

		<p>moj (200); ...koji brata svoga Petra Ljubimira... (200); Ah, brate ljubleni... (201); ...tak i brata mojega... (201); ...dohotka brata mojega. (201); Brača sveta ovoga... (201); ...vnogi sveta ovoga brati... (201); ...za brata ali za sina... (205); ...ar ako brata ovde ne najdeju... (205); Petra Ljubimira brata njegovoga Paula Ljubimira... (205); Anda vu imenu Petra brata mojega... (206); ...vu koji ja brata mojega... (206); ...ali potlam brat budem... (206); ...anda niti je brat moj Pavel... (207); ...kak blizu sem bil brata mojega... (207); ...vu tebi samo brata najti... (214); Zbogom, brate ljubleni... (214); ...ljubljeni brate, bratu tvojemu Petru, ja sem brat tvoj Peter Ljubimir... (219); ...sin brata mojega... (220); ...brat brata... (220)</p>	
19.	gospodar	<p>Ja sam jeden gospodar... (155); ...gospodarom napravite... (155); Kajti su zločesti gospodari... (156); Koji za se ni dobar gospodar... (157); ...s tem bolši je za nje gospodar... (157); ...pravem gospodarom... (166)</p>	6
20.	provizor	<p>...da sem vu službi kakti provizor. (156); ...pak nekoji provizori... (156)</p>	2
21.	grof	<p>Vi ste kakti jeden grof. (156)</p>	1
22.	kmet	<p>...širomaških kmetov... (157); Med gospockemi kmeti... (158); ...svojemi kmeti... (176)</p>	3
23.	trgovac	<p>...trgovcu s takvum pogodbum... (157); Trgovec privolji... (157); ...s trgovcem pogodite... (157); Trgovec k tomu privolji... (157); ...i s tem trgovcem... (167); ...velikomu trgovcu... (167); ...veliki trgovec. (175); ...poštenoga srca trgovec. (178); ...trgovec i istina nikak se ne slažu skupa. (178)</p>	9
24.	špan	<p>...i med dvorskoga ali špana. (158); ...špani i drugi. (159)</p>	2
25.	oficir	<p>...gospocki oficeri... (159); ...povekšem oficerom... (160)</p>	2
26.	žena	<p>...za volju jedne žene... (148); ...dati si od žene tuliko zapovedati... (149); ...kak sam sebi i moji ženi. (149); ...moja žena ti je lonca pri ognju prevrnula... (150); ...ženu, decu... (160); ...kakvu bi rad za ženu imati... (162); ...bila je moja žena... (162); ...naj se ne ženi drugoč zvan... (167); Vre mu je moja žena z octom noge zaparila. (175); I žena kelnerova... (197); ...živeli z ženum... (202); ...s tvojum ženum... (207)</p>	12
27.	družina	<p>...ženu, decu i družinu... (160); ...i z družinum... (202)</p>	2
28.	bubnjar	<p>...i da je z jednem bubnjarem skočila. (162)</p>	1
29.	kuharica	<p>Vezda je ona ovde kuharica... (162); ...jedna mlada kuharica... (212); ...stara kuharica... (212); ...z</p>	4

		vašum se oženil kuharicom ... (220)	
30.	dijak	Ja sem dijak ... (163); Ja sem jedan siromaški dijak ... (164); Ja sem dijak siromak... (165); ...ov dijak ... (166)	4
31.	novinar	...odnesi k novinaru ... (166); ...idem ja vezda taki k novinaru ... (182)	2
32.	poštar	...prosi od poštara recepise... (167)	1
33.	majka	... mati njegova je preminula; (147); ... mater svoju i mene pohađat... (167); ...njihovu mater ... (167); Ni nas jedna rodila majka ... (199); ...kak mu je ocu i materi ime bilo. (199)	5
34.	ortak	...ar bil je moj ortak vu trgovini. (168); Ti si ortak njegov bil... (172)	2
35.	susjed	Koliko puti ovoga moga suseda stanovnika vidim... (174); Ovo ravno nadošel moj sused. (206)	2
36.	muž	...ar muž i malo za prodati ima... (177)	1
37.	vračitelj	Ja sem vračitelj ... (178); ...novi vračitelj biti. (178); ... vračitelji jesu jako marljivi... (178); Mladi vračitelji ... (178); ...da se vračitelj om plaća, ali za prakšiš bi morali vračitelju plaćati... (179); ...betežnik vračitelju mora z mošnjum plaćati... (179); ...takvi vračitelji ... (179); ...niti ime vračitelja ... (179); ...zato vendar vračitelju ... (179); Poštuj vračitelja ... (179); ...poštuj vračitelja koji pravi vračitelj je... (179); Koji je pak vračitelj ... (179); ... vračitelji pri onom betežniku.. (179); ...ar duplit hasni vračitelju . (180); ... vračitelje ... (180); ...ne trpite drugoga vračitelja ... (180); ...jošće vračitelje pozvati... (181); ...drugi vračitelj ... (181); ...znanje vračitelja ... (181); Ako vračitelj taki ne zgodi betega... (181); ...više vračitelj ov zoveju. (181); ...reč vračitelja ... (182); ...guliju ga vračitelji ... (182); ...kaj sem mogel po vračitelja ... (183)	26
38.	udovica	Poštuj vdovice , pak je taki pridal koje prave vdovice jesu... (179)	2
39.	neprijatelj	...velikem strahom neprijatelja ... (148); ...preganjaju neprijatelji ... (182); ...ako se ne bi svojemi neprijatelji bržčas pogodili. (193); ...naj prijatelje i neprijatelje pozove na gosti... (220)	4
40.	apotekar	...barberi i apotekari . (182)	1
41.	otac	...kakti otec proti sinu... (148); ...kak mu je ocu i materi ime bilo. (199); ... oca najti. (205); Ostavil si oca tvojega... (211); ...ter oca tvojega ostavljaš. (211); ...i službu oca mojega... (216); ...kak k istomu ocu mojemu. (216); ... otec tvoj... (216); ...kakti naš dobri otec ... (217); Jedinoga oca kojega zaradi ovoga gospona jesem ostavil. (218); Kak si mogel oca ostaviti? (218); ...nakanil sem ocu mojemu... (218); ...tebe vezda tvoj otec po svetu	21

		išče... (218); ...povrniti se k ocu mojemu. (219); ...ako bi otec tvoj tebe iskal? (219); Je li bi ti poznal vezda oca tvojega? (219); Je li poznaš oca tvojega? (219); Otec moj Dobroslav! (219); hiti se na kolena pred oca ... (220); Otec dragi! (220); ... otec sina... (220)	
42.	mužikaš	Mužikaš nosi vu torbi jeden veliki lučec od bajsa... (207); ...gde nutri mužikaš s pravem bajsom... (208); ...drugi mužikaš ... (209); ...i prime mužikaša pak ž njim tanca. (210); ...jednoga mužikaša ... (212); ...mojega mužikaša ... (213); ...kak je momu mužikašu . (213)	7
43.	gost	... gosti zdržavati... (146); ...došli su vsakojački gosti ... (150); ...prijatelje i neprijatelje pozove na gosti . (220)	3
44.	othranitelj	... othranitelom njegovem... (148); ...i othraniteli z sinom mojem... (148);	2
45.	gospa	...ja z mojim gospum ... (148); ...moja prva gospa ... (167); ...volje moje gospe činiti moral... (168)	3
46.	tovarušica	...moja tovarušica prez odvetka je vumrla... (148)	1
47.	cigan	Onak kak cigan s tvrdokornem konjem: (148); Ti si vendar jeden parlavita cigan ! (149); ...ar je takov cigan ... (165); Ja se opravi kakti cigan ... (165); ...tatov i ciganov ... (169); ...ja sem cigan ... (169); A, bog začuvaj toga od cigana misliti! (169); ...ar si ti cigan ... (170); ...ni vsaki cigan cigan ... (171); ...dojde do cigana ... (171); Cigan metemtoga... (171); Nisi videl kakvoga cigana odovut ziti? (172); ...kak si ti s ciganom ... (172); Nisem ja zvabil neg cigan ... (172); ...jednoga cigana ... (173); ...gde s tem čudnovatem ciganom zestanem... (173); Ti moraš vragometen cigan biti... (188); ...kakti niti ciganu žito. (190); ...našli su se vekši cigani ... (212); ...vsakomu ciganu ... (213); Kak mu se ne bi dal da je cigan ... (213); ...črni cigani ... (213)	22
48.	rodbina	...banda tvoje rodbine iz Galante... (150)	1
49.	siromah	Kajti mi je žal da siromakom ... (152); Ja sem dijak siromak ... (165); Ah, ti siromak ... (170); ...ovoga siromaka ... (173); ...kaj smo s toga siromaka napravili. (173); Oh, siromaški človek! (174); ...jednomu siromaku ... (175); Ne znaš kak je onomu siromaku ? (188); Siromak ... (189); Siromak ... (189); Ja sem hotel siromak jedno steklo vina... (191); ...kak siromaka staroga dati prehariti... (191); Jaj po siromaške betežne... (202)	13
50.	flundra	...na vsakojačke flundre trošiti moreju... (155)	1
51.	bogataš	...niti vekši bogatuši nisu. (157)	1
52.	tat	...ti patron vseh tatov ... (169); ...pak da tata leže videl budem... (170)	2

53.	židov	Ovo je zvrhu Jonaša židova! (171)	1
54.	barber	...po jednoga barbera... (175); ... barberi i apotekari. (182); ...taki po barbera poslal. (189); ...ar mi se barber vidi ž njimi... (189); Barber... (197); Rečeš barberu... (197); ...pravoga barbera nahađaju. (204); ...oni su barbera sami poiskali... (217)	8
55.	betežnik	...k jednomu betežniku... (178); ...pri betežnikeh... (178); ...pri betežnikeh... (178); Kak su betežniki i kakve fele betegi. (178); Ako anda vi pri betežniku fuljate... (179); ...da betežnik vraćitelju mora z mošnjum plaćati... (179); ...to jest koji zna i trsi se betežniku pomoći. (179); ... betežniku pomoći? (179); ...kada on betežnikom pri zdravju... (179); ...pri onom betežniku... (179); ...na volju betežnika. (180); ...iz betežnika zvabiti... (180); ...jeden betežnik... (180); ...i od istoga betežnika... (180); ...kak betežniku... (180); ...ali betežnik vumre... (180); ...moj betežnik (180); ...kada betežniki vraćitelje premenjaju... (180); ...pomoć betežniku... (180); ...ovakov betežnik... (181); ...k betežniku... (181); ...i istem betežnikom... (181); ... betežnik vumre... (181); ... betežnika na nikaj mećete. (181); ...zmućete betežnika na telu... (181); ...da si betežniki poleščicu iščeju... (181); Ali jesu i betežniki vnogi siti... (181); ...pri betežniku... (182); Koji je pak betežnik... (182); Gde je moj betežnik? (182); ...k betežniku potrudite... (182); ...tak im betežnika po postelji premećeju... (189); ...tak im betežnika krišteraju... (189); Samo ti pazi na mojega betežnika. (190); Jesi bil pri betežniku? (197); ...da se betežnik proti njemu tužiti zroka ne bi imal... (197); ...naš betežnik... (200); ...po siromaške betežnike. (202); ...kaj od betežnikov dobivamo. (202); ...i za betežnike hasnovito bilo. (202); ...za betežnike... (202); ...zdravlje onoga betežnika... (203); Naš betežnik vre more dobro hoditi. (203); Ti si onomu betežniku s tvojum ženum dvoril... (207); ...ov za našega betežnika. (212); ...on betežnik... (216)	46
56.	coprnjak	Anda si coprnjak? (184)	1
57.	dekla	...neg je jedna kuhinska dekla... (187); ...ako jedna zamusana dekla more 18 korbačev podnesti, morem i ja jedno 6. (187); Eh, mogla je jedna dekla 18 korbačev podnesti... (191); ...prokletum deklum... (194)	4
58.	meštar	Onda bi drugi meštri na nas kriknuli... (202)	1

Tablica 10 – Čestotnost pojmova društvenih položaja, zanimanja i odnosa među ljudima u „Diogenešu“

Redni broj	Čestotnost pojavljivanja	Društveni položaji, zanimanja i odnosi među ljudima
1.	119	gospon/gospodin
2.	65	brat
3.	46	betežnik
4.	32	prijatelj
5.	29	kelner
6.	27	sin
7.	26	vračitelj
8.	25	sluga
9.	22	cigan
10.	21	otac
11.	13	siromah
12.	12	žena
13.	9	trgovac
15.	8	dijete/djeca, barber
16.	6	gospodar
17.	5	mesar, tolnačnik kraljevski, majka
18.	4	oštarijaš, zapovjednik, šekretar, kuharica, dijak, neprijatelj, dekla
19.	3	kmet, gost, gospa
20.	2	pajdaš, ravnatelj, provizor, špan, oficir, družina, novinar, ortak, susjed, udovica, othranitelj, tat
21.	1	maćeha, vojnik, kralj, pomoćnik, grof, bubnjar, poštari, muž, apotekar, tovaruška, rodbina, flundra, bogataš, židov, coprnjak, meštar